

CEZA HUKUKU BAĞLAMINDA YARGITAY İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME KARARLARI VE İLGİLİ SORUNLAR

DECISIONS OF UNIFICATION OF CASE LAWS OF THE COURT OF CASSATION IN LEGAL ORDER AND REGARDING PROBLEMS

Burak TAŞ*

Özet: Yargıtay'ın görevlerinden birisi, hukuk düzeninde birliği sağlama motivasyonu ile aynı konuda verilmiş farklı içtihatların birleştirilmesidir. Yargıtay Kanunu m. 45'e göre Yargıtay'ın birleştirdiği içtihatlar; adli yargı düzeninde ilk derece mahkemelerini, bölge adliye mahkemelerini, Yargıtay daireleri ile genel kurulları bağlayıcı niteliktedir. Kanunun söz konusu emredici ve açık düzenlemesine rağmen içtihatların birleştirilmesiyle ilgili birçok sorun bulunmaktadır. İchtihatları birleştirme kararlarında terim, nitelik ve kaynak sorunu öncelikli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağlayıcılık özelliği bakımından içtihatların birleştirilmesi kararlarının hakimlinin bağımsızlığı ile ilişkisi de oldukça önem arz etmektedir. En önemli sorun ise içtihatları birleştirme kararlarının hukuki niteliği üzerinden normlar hiyerarşisinde yeri olup olmadığıdır. Bu sorunun ortaya konulmasının ardından lehe kanun uygulamasının içtihatları birleştirme kararları için uygulanabilirliği gündeme gelmektedir. Bu çalışmada içtihatların birleştirilmesi kararları ceza hukuku özelinde ele alınacak ve bahsedilen problemlere çözüm önerileri sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hukuk Düzeninin Birliği, İchtihatları Birleştirme Kararları, Bağlayıcılık, Hukukun Kaynakları, Zaman Bakımından Uygulama

Abstract: One of the jurisdictions of the Court of Cassation is to unify conflicting judgments on the same subject with the motivation of ensuring unity in the legal order. According to the Court of Cassation Law art. 45, the unified jurisprudence of the Court of Cassation is binding on the courts of first instance, regional courts of appeal, Court of Cassation chambers and general assemblies. Despite this mandatory and clear regulation of the Law, there are many prob-

* Arş. Gör. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0001-6481-1580, tas.burak@outlook.com, Makalenin Gönderim Tarihi: 30.04.2024, Kabul Tarihi: 02.08.2024

lems regarding the unification of case law. The problem of terminology, quality and source of the unification of case-law decisions is of primary importance. In terms of their binding nature, the relationship between the unification of case law decisions and the independence of the judge is also very important. The most important problem is whether the unification of case-law decisions have a place in the hierarchy of norms based on their legal nature. After this question has been addressed, the applicability of the favorable law practice for the unification of case-law decisions comes to the agenda. In this study, the unification of case law decisions will be discussed in the context of criminal law and solutions will be offered to the mentioned problems.

Keywords: Unity of the Legal Order, Decision of Unification of Conflicting Judgments, Bindingness, Sources of the Law, Application in terms of Time

GİRİŞ

İçtihatları birleştirme kararları (İBK) ile Yargıtay, uygulama birliğini sağlamak amacıyla hukuki güvenlik, adalet ve eşitlik ilkeleri açısından önemli bir misyonu gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda içtihatları birleştirme uygulamasında özellik arz eden hususları detaylı bir şekilde incelemek bu çalışmanın önemlidir. Özellikle bu kararların tanımının, terim anlamının ve hukuki mahiyetinin ortaya konması gerekmektedir. Konu ile ilgili değerlendirmede bulunmadan önce içtihatların birleştirilmesi usulü hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Bu aşamadan sonra içtihatları birleştirme kararının hukuki niteliğinin araştırılması daha sağlıklı olacaktır. Nitekim bu kararların hukuki niteliği hususunu açıklığa kavuşturmadan bu kararların normlar hiyerarşisindeki yeri hakkında değerlendirmede bulunmak mümkün olmayacaktır.

İçtihatları birleştirme kararlarının hukukun kaynağı olarak değeri ve normlar hiyerarşisindeki yeri açıklığa kavuşturulduktan sonra kanunla norm ihdas yetkisi verilen Yargıtay'ın geniş anlamda kanun koyuculuk özelliği ve Yargıtay'ın bu husustaki yükümlülükleri araştırılmalıdır. Nitekim doktrinde önemli konulardan birisi de Yargıtay içtihatları birleştirme kararlarının bağlayıcılık özelliği ve daire ve kurulları arası bağlayıcılığın kapsamı hususudur. Bu kararların ilk derece mahkemelerini bağlayıcılık özelliği kanunla tanınmaktadır; ancak daire ve kurullar arası bağlayıcılık hususu açık değildir. Nihayetinde bu konuyla ilgili ceza hukuku doktrininde önemli bir tartışma konusunu İBK'ların zaman bakımından uygulanması oluşturmaktadır. Lehe-aleyhe İBK'ların ne şekilde uygulanacağı hususu oldukça tartışmalıdır.

İçtihatları birleştirme kararlarının Türk hukukunda Danıştay, Sayıştay ve Yargıtay kapsamında uygulaması vardır. Çalışmamızın kapsamını sınırlamak noktasında sadece Yargıtay bakımından ve ceza hukukunu ilgilendiren boyutu noktasında konu araştırılmıştır. Doktrinde bu konu ile ilgili kapsamlı bir çalışmanın söz konusu olmaması gerçekliği karşısında hem ceza hukuku literatürü azami ölçüde tüketilmeye çalışılmış hem de idare hukuku ve diğer disiplin doktrininden faydalanılmıştır.

I. İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME KARARLARININ TANIMI VE GENEL BİLGİLER

Türk Hukuk sisteminde yüksek mahkemelerin temel işlevi hukuk kurallarının ülke çapında aynı ve eşit bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır.¹ İlk derece mahkemeleri tarafından verilen kararlara karşı kanunlarda öngörülen kanun yolu işletilmek suretiyle bu kararların denetimi gerçekleşir ve bu denetim sonucunda somut olayda uygulanması gereken hukuk kuralları belirlenmiş olur.² Fakat bu yolla mahkemelerin verdiği kararlar arası çelişkilerin yanı sıra yüksek mahkemelerin daireleri arasında benzer uyuşmazlıklar kapsamında birbiriyle çelişen kararlar söz konusu olabilir.³ Birbiriyle çelişen bu kararlarda tutarlılığın sağlanmasının yegane yolu ise bu içtihatların birleştirilmesidir. Nitekim, mahkemelerin benzer olaylar hakkında verdikleri kararlar arasında çelişki olmaması, kanun önünde eşitlik ilkesi (T.C. Anayasası m. 10) ve genel olarak adaletin bir gereğidir.⁴ Bu nedenlerle,

¹ Tankut Centel, “İş ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararlarının Uygulamadaki Yönlendirici Etkiler”, *Yargıtay Dergisi*, Ankara 1989, C.15, S.1, s. 361; Necip Bilge, “Yargısal İçtihatların Bağlayıcı Etkileri ve İçtihadı Birleştirme Kararları” (A. Recai Seçkin’e Armağan), Ankara 1974, s. 278; Aynı yönde Hakan Pekcanıtez, “Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Değerlendirilmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara, 2019, C.32, S.144, s. 366-387.

² Ahmet Hulusi Akkaş, Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 170; Centel, s. 361.

³ Akkaş, s. 171.

⁴ Centel, s. 361; “AİHM, bu bağlamda mahkemelerin uygulamalarında tutarlılığın ve içtihatlarında yeknesaklığın sağlanması için mekanizmalar oluşturulmasının önemini birçok defa hatırlatmış; yargı sistemlerini birbirine zıt kararlar verilmesini önleyecek şekilde yapılandırmanın devletlerin sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir. Ne var ki bu ilkelerin AİHM’in incelemek durumunda kaldığı çelişen

olumsuz bir durumun doğmaması için Yargıtay dairelerinin veya kurullarının kendi kararları arasında veya kendi kararlarıyla diğer Yargıtay daireleri ve kurullarının kararları arasında uyumsuzluk söz konusu olduğunda içtihatların birleştirilmesi yoluna başvurulur. Yargıtay, *en yüksek kanun yolu mahkemesi* olarak ve yalnızca hukuka uygunluk denetimi yetkisi ile sınırlandırılmış olması gereğince içtihadi hukuk yaratımına önderlik etmekte ve içtihatlarda birlik sağlamaktadır.⁵

Bu kapsamda içtihatları birleştirme kararı genel olarak şu şekilde tanımlanabilir: Somut olayda uygulanması gereken hukuk kuralının benzer diğer davalarda farklı yorumlanarak uygulanması halinde, yüksek bir mahkeme tarafından bağlayıcı olacak biçimde benzer olaylarda uygulanacak hukuk kuralının belirlenmesi ve tekdüzeliğin sağlanmasına yönelik yargısal faaliyetlerdir.⁶

yorumların bir yüksek mahkemenin birleştirici yetkisini uygulayabileceği yasal hükümlerle bağlantılı olarak yargı sisteminin aynı dalında meydana gelen davalar için öngörüldüğü belirtilmelidir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin Türkiye, §§ 55, 80).” AYM, Yasemin Bodur, B.No: 2017/29896, 25/12/2018.

⁵ Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara, 2021, s. 102;

İfade etmek gerekir ki hesap yargısında da içtihatların birleştirilmesi usulü öngörülmüştür. Sayıştay Kanunu m. 58’e göre: “(1) İşin gereği ve ibraz edilen belgelerin mahiyeti bir olduğu halde aynı konu hakkında dairelerce veya Temyiz Kurulunca verilen ilamlar birbirine aykırı ise Sayıştay Başkanı bu ilamları içtihatların birleştirilmesi için Genel Kurula gönderir. (2) Sayıştay Başkanı birleşmiş içtihadın değiştirilmesi için de istemde bulunabilir. (3) İchtihatların birleştirilmesi veya değiştirilmesi kararları Resmi Gazetede yayımlanır. Bu kararlara Sayıştay daire ve kurulları ile kamu idareleri ve sorumlular uymak zorundadır.” Sayıştay Kanunu m. 25/2-b’de içtihatları birleştirmede Sayıştay Genel Kurulu yetkili kılınmıştır. Atilla İnan, “Genel Olarak İchtihatları Birleştirme Kurumu ve Sayıştay’da İchtihatları Birleştirme”, *Yargıtay Dergisi*, Ankara 1984, C. 10, S. 1-2, 1984, s. 66.

⁶ AYM, 1968/38E., 1969/24K., 12.6.1969T. Akkaş, s. 171; “...içtihatların bir kısmının mutlak bağlayıcılığını öngören ve Kontinental sistemin hiçbirinde bulunmayan içtihatları birleştirme kurumu, İslâm hukukundaki icma kurumunun Cumhuriyet dönemindeki uzantısıdır. Ayrıca, Yargıtay Kanunu’nda içtihatlarla ilgili olarak benimsenen hükümler ve hâkimler ve savcıların terfi sistemi de içtihatların bağlayıcılığını artıran öğeler olmuştur.” Fahrettin Kayhan, “Yargısal İchtihatlardan Yararlanma Yöntemi ve Türk Hukuku”, Sempozyum ve Tartışmalar XI, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara 14 Mayıs 1999, s. 17 (Aktaran: Halim Alperen Çıtak, İdare Hukukunun İchtihadi Karakteri, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 2019, s. 10 (dn 50))

İçtihatları Birleştirme Kararlarının tanımı kadar önemli bir diğer husus da doğru terim kullanımıdır. Mevzuatta ve yargı kararlarında iki farklı kullanım dikkat çekmektedir: “ıçtıhatları birleştirme” ve “ıçtıhadı birleştirme”. 1859 sayılı şurayı Devlet Kanunu’nun Bazı Maddelelerinin Tadiline ve Tayyına ve Kanuna İlâve Edilecek Bazı Maddelere Dair Kanun m. 15’te “ıçtıhadın tevhide” terimi kullanılmıştır. 521 sayılı mülga Danıştay Kanunu’nda genel olarak ıçtıhatlar” terimi kullanılrsa da m. 45’te aynı madde içinde hem ıçtıhatların birleştirilmesi hem de ıçtıhadın birleştirilmesi ifadesi kullanılmıştır. 2575 sayılı mer’i Danıştay Kanunu’nda genel olarak “ıçtıhatlar” kelimesi kullanılmış ancak mülga Danıştay Kanunu’nda olduğu gibi m. 39’da aynı madde içinde hem ıçtıhad hem de ıçtıhatlar ifadesi kullanılmıştır.⁷ 2797 sayılı Yargıtay Kanunu’nda da “ıçtıhatları birleştirme” ve “ıçtıhatların birleştirilmesi” kelimesi bir yerde geçmekte iken on dört yerde “ıçtıhadı birleştirme” ifadesi geçmektedir. En doğru ve yeknesak kullanım mülga 1600 sayılı Askeri Yargıtay Kanunu’nda yer almaktadır. Bu kanunun her yerinde ıçtıhatların birleştirilmesinden söz edilmiştir.

Arapça kökenli, cehdetmek (*ele geçirilmesi zor olan bir şey için üstün gayret sarfeylemek*)⁸ anlamına gelen ıçtıhat; tek başına tekildir.⁹ Kelimenin çoğul şekli ıçtıhadattır.¹⁰ İçtıhatların birleştirilmesi usulünde, doğası gereği, birden çok ıçtıhadın bire indirgemesi söz konusu olduğu için, çoğul anlam ifade eden “ıçtıhatlar” kelimesinin kullanılması yerinde olacaktır.¹¹

II. İÇTİHATLARIN BİRLEşTİRİLME USULÜ

1. Genel Olarak İçtıhatların Birleştirilmesi

Yargıtay, ıçtıhatları birleştirme dışında kanuna aykırı verilen hükümleri bozarken olaya uygulanacak olan kanunun anlamının ne ře-

⁷ Mer’i Danıştay Kanunu m. 18’in başlığında “ıçtıhadları” ifadesi kullanılmış, Kanun’un geri kalanında “ıçtıhat” kelimesi kullanılmıştır. Bu açıdan kelimelerde birlik olmayış da dikkat çekmektedir.

⁸ İnan, s. 55.

⁹ Serkan Kızılyel, “Danıştay İçtıhatları Birleştirme Usulünün Formel İşleyişi Üzerine”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2015, C.28, S. 119, s. 116-117 (dn 3).

¹⁰ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Doğuş Matbaası, Ankara, 1970, s. 487 (Aktaran: Kızılyel, s. 116-117 (dn 3)).

¹¹ Kızılyel, s. 116-117 (dn 3).

kilde anlaşılması gerektiğini de göstermektedir.¹² Aslında Yargıtay'ın kanunların uygulanması noktasında yaptığı belirlemeleri sayesinde kanunların ülke içinde aynı tarz ve usulde uygulanabilmesi de sağlanmaktadır ancak Yargıtay daireleri arasında da aynı konu ile ilgili farklı kararlar çıkabilmektedir.¹³ Bu kapsamda da Yargıtay Kanunu'nda içtihatların birleştirilmesi usul ve esasları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Yargıtay'ın benzer somut olaylardan soyut olarak ilke kararı şeklinde içtihatları birleştirme kararı vermesi usulü 2797 sayılı Yargıtay Kanunu¹⁴ (YK) m. 8, 15/2, 16/5, 41, 42, 44, 45, 57 ve 58'de ayrıntılı olarak belirlenmiştir.¹⁵ Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, özel hukuku ilgilendiren kararlar bağlamında içtihatları birleştirirken, Ceza Genel Kurulu,¹⁶ ceza hukukunu ilgilendiren kararlar bağlamında içtihatları birleştirmektedir. Hukuk ve Ceza Genel Kurulları ve daireler arası içtihat uyuşmazlıklarında içtihatların birleştirilmesi ise Büyük Genel Kurul tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda Yargıtay özelinde üç farklı içtihatları birleştirme uygulaması söz konusudur.¹⁷

Birinci Başkan, birinci başkanvekilleri, daire başkanları, üyeler ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcivekilinden oluşan Yargıtay Büyük Genel Kurulu (YK m. 8), Hukuk Genel Kurulunun benzer olaylarda birbirine aykırı biçimde verdiği kararları ile Ceza Genel Kurulunun yine benzer olaylarda birbirine aykırı olarak verdiği kararları veya Hukuk Genel Kurulu ile Ceza Genel Kurulu; Hukuk Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi; Hukuk Genel Kurulu ile bir ceza dairesi veya Ceza Genel Kurulu ile bir ceza dairesi; Ceza Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi veya bir hukuk dairesi ile bir dairesi ceza arasındaki içtihat uyuşmazlıklarını gidermek ve içtihatları birleştirmekle görevlidir (YK m. 16/5). Verilen bu içtihatları birleştirme

¹² Dönmezer/Erman, s. 206.

¹³ Dönmezer/Erman, s. 206.

¹⁴ 8/2/1983 tarih, 17953 sayılı Resmî Gazete.

¹⁵ Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt 1, Der Yayınları, 14. Baskı, İstanbul, 2016, s. 206.

¹⁶ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ceza Genel Kurulu en son 1984 tarihinde içtihadı birleştirme kararı vermiştir. Bkz. "Türk Ceza Kanunu'nun 278. maddesinde yazık nisbi nitelikteki ağır para cezası, 2248 ve 2790 sayılı Kanunlarla değişik 5435 sayılı Kanun gereğince misil artırmasına tabi değildir." YİBCBGK, 1984/1E., 1984/5K., 25/6/1984T.

¹⁷ İnan, s. 58.

kararları da benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlamaktadır (YK m. 45/5).

Tüm bu verilerden anlaşılan içtihatları birleştirme kararlarının ceza hukukunda kaynak olarak itibar görme rolünü oldukça güçlendirdiğidir; nitekim bir ülkede gerçek anlamda hukuk birliği sadece benzer olaylarda aynı kanunların uygulanması ile değil kanunların yorumu noktasında aynı şekilde uygulama birliği ile sağlanabilmektedir.¹⁸ Kanuni bir düzenleme gereği zorunluluktan ziyade fiilen gerçekleşecek bir içtihat birliği sağlanması; hukukun gelişimine katkı sağlayacağı gibi hakimlere hukuka uygun, vicdanlarına göre karar verebilmelerinde bir serbestlik tanımaktadır.¹⁹ Ayrıca bu yolla da hukuki güvenliğin sağlanmasında kişilere önemli bir güvence sunulmaktadır.

2. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtirazında İchtihatların Birleştirilmesi

Olağanüstü bir kanun yolu niteliğinde olan Başsavcı itirazında kanun koyucu, Başsavcının hukuka aykırı olarak değerlendirdiği daire kararlarına karşı itiraz yetkisi tanımakla Ceza Genel Kurulunu hakem olarak belirlemek istemştir.²⁰

Yargıtay ceza dairelerinin farklı karar vermeleri durumunda olağanüstü itirazı haklı kılabilen Ceza Genel Kurulu'nun görüşünün alınması gereği gündeme gelir. Halihazırda farklı daire kararlarından biri hatalıdır. Ceza daireleri arasında görüş aykırılıklarının bulunması eşitsizliğe neden olmaktadır. Bir görüşe göre bu eşitsizliği giderebilecek yöntem doğru olmasa da içtihatların birleştirilmesidir. Hangi daire kararının doğru olduğunu, içtihatları birleştirme mekanizması vasıtasıyla Yargıtay Ceza Genel Kurulu belirleyecektir. Genel Kurulun görüşünün alınmasının içtihatların birleştirilmesi ile gerçekleşmesi mümkündür.²¹

Bu görüşteki yazarlar temelde Cumhuriyet başsavcısına böyle bir olağanüstü yetki tanınmasını gerektirecek ve haklı kılacak olağanüstü

¹⁸ Dönmezer/Erman, s. 207

¹⁹ Dönmezer/Erman, s. 207

²⁰ Yenisey/Nuhoğlu, s. 1003.

²¹ Yenisey/Nuhoğlu, s. 1003.

bir gereksinimin bulunmadığı kanaatindedirler. Bu nedenle de bu yolun kaldırılması gerektiğini savunmaktadırlar.²² Bu usulün Yargıtay'ın iş yükünü arttırdığı kanaatindedirler.²³

CMK m. 308'de itiraz üzerine dosyanın kararına itiraz edilen daireye gönderileceği ve dairenin de mümkün olan en kısa sürede itirazı inceleyip yerinde görürse kararını düzeltereği; görmezse dosyayı Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na göndereceği düzenlenmiştir. Doktrindeki söz konusu görüşe göre içtihatları birleştirme müessesesinin ıslah edici işlevi göz önüne alındığında dairenin karar vermesi için dosyanın daireye gönderilmeyip doğrudan içtihatlar birleştirilmek üzere Genel Kurula gönderilmesi daha yerinde olacaktır. Böylece Yargıtay'ın iş yükü nispeten azalmış olacak ve süreç daha *yumuşak* biçimde sonlanacaktır. Nitekim Başsavcılık itirazı ancak dairelerin farklı karar vermeleri halinde ortaya çıkmaktadır.²⁴

Kanaatimizce başsavcılık itirazında içtihatları birleştirme usulünün uygulanması her zaman için olumlu sonuç vermeyebilir. Kararına itiraz edilen daire, önceki kararından dönebilir. Süreç de daha kısa sürede sona erebilir. Kaldı ki itirazın konusu her zaman için içtihat farklılıklarından kaynaklanmayabilir. Yargıtay 19. Ceza Dairesi 2021/267E., 2021/464K., 25.1.2021T. sayılı kararında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 31.12.2020 tarihli ve KD- 2020/75964 sayılı itirazını kabul etmiştir. Bu itiraz da içtihat aykırılığına ilişkin olmayıp bozmaya konu edilmeyen yeni hukuka aykırılıklar saptandığı gerekçesine dayanmaktadır.²⁵ Ayrıca Yargıtay 17. Ceza Dairesi'nin Başsavcılık iti-

²² Bkz. Yenisey/Nuhoğlu, s. 1003.

²³ Genel kurulun görüşüne başvurmak kararın kolektifliğini artırma yönünden fayda sağlasa da yazarlara göre bu usulün zararları daha ağır basmaktadır. Bkz. Yenisey/Nuhoğlu, s. 1003.

²⁴ Yenisey/Nuhoğlu, s. 1003.

²⁵ "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazında (özetle); Dairemizce kanun yararına bozma talebine konu kararın kanun yararına bozma talepnameinde belirtilen hususun dışına çıkılarak tüm yönleriyle incelendiği, bozmaya konu edilmeyen yeni hukuka aykırılıklar saptandığı ve kararın CMK'nın 309/4-a maddesi gereği bozulduğundan bahisle; Dairemizin ilamının kaldırılması ile kararın CMK'nın 309/4-c maddesi uyarınca bozulmasına veya re'sen saptanan hukuka aykırılıklar yönünden kanun yararına bozma yoluna gidilip gidilmeyeceği hususunda dosyanın Adalet Bakanlığı'na tevdiine, şayet Dairemiz aksi kanaatte ise bu kez de dosyanın CMK'nın 308/3. maddesi uyarınca Ceza Genel Kurulu'na gönderilmesine karar verilmesini talep edilmiştir.

razına konu olan kararı da sanık hakkında açıklanması geri bırakılan hükümlerin açıklanma koşullarının oluşup oluşmadığı konusuna ilişkindir. Suça sürüklenen çocuğun, Şube Müdürlüğü ile görüşmelere katılmaması konusunda, geçerli, kabul edilebilir haklı bir mazeretinin bulunup bulunmadığının mahkemece araştırılması ve sonucuna göre hükümlünün hukuki durumunun tayin ve tespiti yerine, eksik soruşturma ve yetersiz gerekçe ile hükümlerin açıklanmasına karar verilmesi üzerine, dairenin itiraz talebini kabul etmesi ile suça sürüklenen çocuk hakkında hükmün açıklanmasının karar verilmesine ilişkin karar bozulmuştur.²⁶

Kanaatimizce, eğer daireler arası içtihat farklılıkları söz konusu ve bu da Yargıtay'da uygulama birliğine aykırı neticelerin doğmasına sebep oluyorsa bu durumda başsavcılık itirazında dosyanın kararı veren daireye gönderilmesi aşamasının atlanması yerinde olacaktır. Ancak bunun için açık bir kanun hükmüne ihtiyaç söz konusudur. Nitekim CMK m. 308/2 hükmü emredici niteliktedir.

III. İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME KARARININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE NORMLAR HİYERARŞİSİNDEKİ YERİ

İçtihatları birleştirme kararının hukuki niteliği çok fazla tartışma konusu yapılmamakla birlikte doktrinde bir görüşe göre içtihatları birleştirme kararı, genel, soyut ve yazılı norm²⁷ koyma faaliyeti ola-

Dairemizce gereği görüşülüp düşünüldü: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 16.09.2020 gün ve KYB. 2020/75964 sayılı ihbarnamesi içeriğinde belirtilen bozma sebebi dışında Dairemizce yeni hukuka aykırılıklar tespit edildiği ve bu sebeplerle kararın bozulmasına karar verildiği anlaşılmakla, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 31.12.2020 tarihli ve KD - 2020/75964 sayılı itiraz istemi; 6352 sayılı Kanun ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 308/3. maddesi uyarınca yerinde görülmeyle itirazın kabulüne, Dairemizin aynı günlü 2021/627 E. ve 2021/628 E. sayılı dosyalarında, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazlarının kabulüyle, aynı sebebe dayalı uyumsuzluk hakkında 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nu 282. maddesine aykırılık kabahatinin oluşacağından bahisle karar verildiği görülmekle, bu sebepten kanun yararına bozma yoluna gidilip gidilmeyeceği hususunda dosyanın Adalet Bakanlığı'na gönderilmek üzere, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na tevdiine, 25.01.2021 tarihinde oyçokluğuyla karar verilmiştir."

²⁶ Bkz. Y17.CD, 2017/2986E., 2017/10422K., 25.09.2017T.

²⁷ Genel olarak norm kavramı ve bu kavramın kapsamı hakkında bkz. Hans Kelsen (çev. Michael Hartney), General Theory of Norms, Clarendon Press, Oxford, 1991, s. 1-12.

arak değerlendirilmelidir ki bu da maddi anlamda bu bir yasama faaliyeti-²⁸ İBK'lar somut bir dava veya somut bir uyumsuzlukla ilgili değildir. Ortada bir dava bulunmamaktadır.²⁹ Bu görüşe göre davanın olmadığı yerde yargılama faaliyetinden de söz edilemeyeceği için Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurullarının faaliyeti neticesinde oluşan kararlar yargısal bir karar değildir.³⁰ Nitekim yargısal bir karardan söz edebilmek için *“maddi anlamda, somut hukuksal uyumsuzluğun, kural olarak dava konusu olayla sınırlı olarak sadece tarafları bağlayacak şekilde çözülmesi”*, diğer bir anlatımla *“soyut ve genel hukuk kurallarının tekil ve somut olaylara uygulanması”* söz konusu olmalıdır.³¹ Bu kapsamda bu görüş içtihadı birleştirme kurullarının faaliyetinin yargısal nitelikte olmadığını ve bu kararlarda yer alan ilkelerin de teknik anlamda yargısal içtihat olarak değerlendirilemeyeceğini savunmaktadır.³² Kaldı ki Yargıtay Kanunu'nda içtihadın birleştirilmesi usulü yargısal içtihat vermekten oldukça uzak bir şekilde düzenlenmiştir. Bunun da İBK'ların yargısal nitelikte birer karar olmadığı savını güçlendirdiği savunulmaktadır.³³ Doktrinde bu görüşü kabul eden başka bir görüş, bu durumun yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kullanılacağını ifade eden Anayasa m. 7'ye aykırı olduğunu da vurgulamaktadır.³⁴

²⁸ Kayhan, s. 357; Sevtap Metin, Hukuk Normunun Yorumu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 2002, s. 183; Doktrinde bir görüş İçtihatları Birleştirme Kararlarının kanundan da üstün hale geldiğini savunmaktadır. Bkz. Yenisey/Nuhoğlu, s. 102.

²⁹ Selman Özdemir, “İdari İşlemin Geri Alınmasında, İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararlarının İdari Yargı Pratiğindeki Uygulanışına Dair Bir Değerlendirme”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Konya 2021, C.29, S.2, Y.2021, s. 1394.

³⁰ Fahrettin Kayhan, “Özel Hukuk Uygulamasında Yargı İçtihatlarının ve İçtihadı Birleştirme Kararlarının Normatif Gücü”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 1999, C.11, S.2, s. 357; Metin, s. 183.

³¹ Kayhan, s. 357.

³² Kayhan, s. 357.

³³ Kayhan, s. 357.

³⁴ Kemal Gözler, Hukuka Giriş, Ekin Yayınevi, 13. Baskı, Bursa, 2016, s. 178; Kanımızca hukuk düzenine yasama faaliyeti benzeri yeni norm getiren her uygulamanın Anayasa m. 7'ye aykırı olduğu sonucunu çıkarmak hukukta yorum ve mantık hatasına sebep olmaktadır. Böylesi bir kabul ile hareket edilirse kanun gibi güce sahip olan Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin çıkarılması yahut milletlerarası anlaşmaların Cumhurbaşkanı tarafından onaylanması da bu maddeye aykırı değerlendirilecektir.

Anayasa Mahkemesi; bir kararında, içtihatları birleştirme kararının, belli bir olay için yeni bir hukuk kuralı koymak gereğiyle değil ancak ve ancak belli bir olaya uygulanacak kanunun veya objektif nitelikte olan diğer hukuk kurallarından hangisinin, hangi anlamda uygulanacağını saptamak için verileceğini belirtmiştir.³⁵ AYM bu yolla ilke kararı niteliğindeki içtihatları birleştirme kararlarının yeni bir hukuk kuralı koyma özelliğine sahip olmadığını kabul etmektedir.³⁶ Ancak Yargıtay ise bir konunun içtihatları birleştirme kararıyla aydınlanması, fiilen, o konuda yeni bir kanun çıkarılması anlamına geldiğini savunmaktadır.³⁷ Böylece Yargıtay içtihatları birleştirme kararlarının uygulamada yeni bir hukuk kuralı yaratma özelliğine sahip olduğunu benimsemektedir.³⁸

Doktrinde bir görüş içtihatları birleştirme kararlarının uygulamada yeni bir hukuk kuralı niteliğini taşımadıklarını ve bunların misyonunun mevcut uygulamaları bir esasta toplamaktan ibaret olduğunu savunmaktadır.³⁹ Bu görüşe göre içtihatları birleştirme kararları, verildikleri tarihten sonra kanun koyucuyu etkileyebilmektedir ve kanun koyucu da önceden verilmiş içtihatları birleştirme kararlarından esinlenerek bunları kanunlaştırabilir. Kanaatimizce bu kararların yeni bir hukuk kuralı niteliğinde olmadığı görüşü yerinde olmasa da kanun koyucu gerçekten İBK'dan esinlenebilir. Şöyle ki Cumhuriyet savcısının, fiilin önödeme kapsamında olduğunu ihmal edip iddianame düzenlemesi ve iddianamede gösterilen suçun vasfının duruşmada değişerek fiilin önödeme kapsamına girdiğinin anlaşılması durumunda mevzuatta herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. Bu iki hal, 11.4.1983 tarihli, 2/2 sayılı İBK ile düzenlenmişti. 5237 sayılı TCK'da bu iki hale yer verilmiş, söz konusu İBK'dan esinlenilmişti.⁴⁰

³⁵ AYMK., 1969/38E., 1969/34K., 12.6.1969T. Karar için bkz. Centel, s. 362; Bu kararın doğru olduğunu savunan görüş için bkz. Baytaç, s. 191.

³⁶ Centel, s. 362.

³⁷ YHGK., 1963/4-71E., 1963/21K., 20.2.1963T. Centel, s. 362.

³⁸ Centel, s. 362.

³⁹ Centel, s. 363; Benzer yönde bkz. Şerife Yıldız Akgül, "İçtihadı Birleştirme Kurumu ve İptal Kararı Üzerine Fiili Çalışmaya Bağlı Döner Sermaye Ek Ödemelerinin Davacıya Ödenmesi Gerekliğine İlişkin Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 2013/2 Esas ve 2018/2 sayılı Kararı Üzerine Değerlendirme", *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Eskişehir 2020, C.6, S.1, s. 47.

⁴⁰ Mehmet Emin Artuk/Ahmet Gökçen/Mehmet Emin Alşahin/Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, 14. Baskı, Ankara, 2020, s. 881.

Kanaatimizce İBK'ların yasama faaliyeti niteliğinde olduğu ve yargısal nitelikte olmadığı görüşü yerinde değildir.⁴¹ İçtihatları birleştirme kararları ile somut olayda ortaya çıkan uyuşmazlığın giderilmesi amacıyla değil benzer olaylarda olaya uygulanacak hukuk kuralının yorumlanması ve belirlenmesinde ülkesel uygulama birliğinin sağlanması amaçlanır.⁴² Burada, somut olaylarda sübjektif ve olaya özel kararlar değil benzer davalarda uygulama birliğini sağlayabilmek adına objektif ve herkese hitap edecek şekilde genel nitelikte kararlar verilir.⁴³ Genel ve herkese hitap edebilme niteliği ise bu kararları kanun gücünde olduğunu⁴⁴ göstermektedir; ancak bu kararlar Anayasa gereği Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kanun biçimine çıkarılmadıkları için kanun niteliği taşımamaktadır. Yasama yetkisinin asliliği ilkesi bu kararların kanun olarak değerlendirilmesini engellemektedir.⁴⁵ Kanunların çıkarılma usulü ile İBK'ların çıkarılma usulleri tamamen birbirinden farklıdır. Kanunlar genel ve soyut düzenlemeler içermekteyken İBK'lar genel ancak somut olaylara özgü soyut düzenlemeler içermektedir. Bu soyutluk ise uygulanması gereken hukuki düzenleme ve bu düzenlemenin yorumlanması noktasındadır. Bu kararların hukuki niteliği en genel ifade ile “*yargısal yorum aracı*” olarak nitelenebilir.⁴⁶

Bu kararlar bir yargı organı tarafından verilip somut olaya özgü soyut kural içerdiği için mahkeme kararı niteliğindedir.⁴⁷ İBK'lar uy-

⁴¹ Benzer yönde bkz. Önder, s. 85.

⁴² Bilge, s. 278.

⁴³ Bilge, s. 278.

⁴⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız, Muhakeme, s. 86.

⁴⁵ Aynı yönde Abdullah Batuhan Baytaz, Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2015, s. 191.

⁴⁶ Hamide Zafer, Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m.1-75), Beta Yayıncılık, 7. Bası, İstanbul, 2019, s. 107; Doktrinde Özgenc, hukukumuzda yorum kararı şeklinde bir karar türü olmadığı, bağlayıcı olanın yorum değil hüküm olduğu, İBK'nın kanunun yorumu olarak kabul edildiğinde de bağlayıcılık açısından problem oluşturduğu gerekçesi ile İBK uygulamasına hukukumuzda son verilmesi gerektiği kanaatindedir. Bkz. Özgenc, s. 78 dn 216.

⁴⁷ Benzer yönde bkz. Mahmut Koca/İlhan Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 52; “İçtihadı birleştirme kararlarının öteki yargı kararlarından ayrılan bir özelliği, bu kararların mevcut bir uyuşmazlığı, belli yargısal yöntemlerle çözümleyen kararlardan olmamasıdır.” Danıştay İBK, 1992/1E., 1993/2K., 10.06.1993T. Karar için bkz. Çıtak, s. 143 (dn 211).

gulamada ilke kararı niteliğine sahip olmaları itibariyle farklı yorumların birleştirilerek yeni bir kural yaratılması faaliyetidir. Bu kararları ile normatif bir belirlemede bulunmaktadır.⁴⁸ Yüksek mahkemelerin bağlayıcı kuralları ihdas etmesi ve bunların uygulanması yoluyla belirlenen hukuk esasları da hukuk kuralı olarak değerlendirilebilir.⁴⁹

Yargıtay'ın içtihatları birleştirme yolundaki faaliyeti mevzuata açıklık kazandırmaktır. Bu nedenle bu kararların yürürlükteki hukuk kurallarının anlamını saptayıcı niteliğe sahip olduğu savunulur. Kaldı ki, içtihatları birleştirme kararlarına yeni bir kanun hükmü niteliğinin tanınmış sayılması yasama yetkisinin devri bağlamında anayasaya da aykırılık oluşturacaktır.⁵⁰ Kanaatimizce içtihatları birleştirme kararları hukuk düzeninde yeni bir kural yaratmakla birlikte mevcut kuralın nasıl yorumlanacağını belirtmektedir. Bu ise hukukun asli alanına bir müdahale teşkil etmektedir. Yargıtay'ın bu faaliyeti yasama yetkisinin kullanımı anlamına gelmemektedir. Bu kapsamda İBK'lar oluşturma kapsamında Yargıtay'ın faaliyeti kuvvetler ayrılığı ilkesine de aykırılık oluşturmamaktadır. Bunun dışında içtihatları birleştirme kararları değiştirilemez nitelikte de değildir. Başka bir içtihatları birleştirme kararı ile mevcut içtihatları birleştirme kararının değiştirilmesi mümkündür.⁵¹ Bu nedenle kanaatimizce İBK'lar kendine özgü yapısı olan (*sui generis*)⁵² bir hukuki düzenlemedir. Bu yönüyle İBK uygulamasının ezberden Anayasaya aykırı olduğunun savunulması yerinde olmayacaktır.⁵³

⁴⁸ Örneğin YİBCBGK'nın "Kanun dışı yakalanan veya tutuklanan kişilere tazminat verilmesi hakkındaki 466 sayılı Kanun'a göre mahkemelerce tazminata hükümlenmesi halinde Hazineye nispi harç yükletilmesinin doğru bulunmadığına" (1974/4E., 1974/3K., 15.4.1974T.) karar vermesi normatif bir belirlemedir. Bu kapsamda da İBK'ların normatif yönü itibariyle hukuk kuralı olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir.

⁴⁹ Adnan Güriz, Hukuk Başlangıcı, Siyasal Kitabevi, 19. Baskı, Ankara, 2019, s. 25; İBK'ların kanunun bağlayıcılık gücü ile eşdeğer olduğu şeklinde yorumlanamayacağı görüşü için bkz. Fırat Gedik/Emel Koç, "Hüküm Kurma ve İchtihat", *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara, 2009, C.67, S.2, s. 161.

⁵⁰ Centel, s. 367.

⁵¹ Yıldız Akgül, s. 47.

⁵² Danıştay İBK'ları bağlamında aynı yönde bkz. Lütfi Duran, "Danıştay'ın İchtihatları Birleştirme Uygulaması", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Ankara 1972, C.27, S.3, s. 419.

⁵³ Cenk Akil, "Hâkimin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması İlkesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2008, C.57, S.3, s. 17-18.

Yargıtay'ın içtihatları birleştirme kararlarının norm değerini belirlemede Yargıtay Kanunu m. 45/5 yardımcı olmaktadır. *"İçtihadı birleştirme kararları benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlar"* şeklindeki bu hükümden hareketle bu kararların normlar hiyerarşisinin bir parçası oluşturduğu söylenebilmektedir. İçtihatları birleştirme kararları hukukun belirli bir alanına müdahale gerçekleştirdiği için Türk hukukunun kaynaklarından birisini teşkil etmektedir.⁵⁴ Bu kararlar; Anayasa, kanun, uluslararası anlaşmalar gibi hukukun yazılı kaynaklarından birini oluşturmaktadır.⁵⁵ Yargıtay, ülkenin bütününde içtihat birliğini; yani hukukun ülke genelinde aynı şekilde uygulanmasını sağlama motivasyonu ile içtihatları birleştirmektedir.⁵⁶ Ancak bu kararların amacı bir uyuşmazlığı kesin olarak çözüp davayı sonuçlandırmak değildir. Bu kararlarıyla Yargıtay'ın amacı her uyuşmazlıkta uygulanma kabiliyetini haiz bir ilke göstermektir. Bu açıdan İBK'lar genellikle *"ilke kararı"* niteliği taşımaktadırlar (YK m. 17/1-c).⁵⁷ İlke kararı ise birbiri ile çelişen iki kararda hukuki bir sorunun çözümlenmesi sonucunda genel bir ilkenin tespit edilmesi niteliğindedir. Bu yönüyle ilke kararı niteliği taşımayan Yargıtay'ın Özel Daire Kararları benzer başka davalarda hâkimi bağlayıcı nitelikte değilken İBK'lar, benzer hukukî konularda hukukun bir uygulanması bağlamında Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlamaktadır (YK m. 45/5).⁵⁸ İBK'ların bu bağlayıcılık özelliği, yeni bir İBK veya kanunla ortadan kaldırılabilir.⁵⁹

⁵⁴ Aynı yönde bkz. Dönmezer/Erman, s. 207.

⁵⁵ Erhan Adal, Hukukun Temel İlkeleri El Kitabı, Legal Yayıncılık İstanbul, 2004, s. 91.

⁵⁶ İçtihatların birleştirilmesi yoluyla kanuna aykırı hükümler bozulmak suretiyle kanunun gerçek anlamı ortaya çıkarılıp ülkede genelinde yorum birliği sağlanmış olur. Dönmezer/Erman, s. 206.

⁵⁷ Centel, s. 362; Erdener Yurtcan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 16. Baskı, Ankara, 2019, s. 665.

⁵⁸ Adal, s. 91-92;

Alman Hukukunda baskın görüşe göre Yüksek Mahkeme tarafından verilen içtihatları birleştirme kararlarıyla savcılık bağlı değildir (Centel/Zafer, s. 149). Savcı, suç tanımı içeren normu serbestçe yorumlayıp değerlendirebilir (Centel/Zafer, s. 149). Savcının bu hususta kovuşturmaya yer olmadığına karar verebilmesi de kamu davası açmada mecburiyet ilkesine aykırılık teşkil etmeyecektir. Alman Hukukundaki bu görüşü benimseyen görüşe göre de Yargıtay Kanunu m. 45 gereği İBK yalnızca mahkemeleri bağlayacaktır (Bkz. Centel/Zafer, s. 149).

⁵⁹ Demirbaş, s. 113; İzzet Özgenc, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 17. Baskı, Ankara, 2021, s. 77; Adal, s. 91-92;

Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği Meclis, söz konusu İBK'nın uygulanmasını fiilen ilga edebilir. Örnek vermek gerekirse telefon hattına girerek karışıklık yaratıp konuşma bedelini karşı tarafa ödeme fiili, Yargıtay'ın 1990 yılında verdiği bir İBK ile hırsızlık suçu teşkil edeceği kabul edilmişti.⁶⁰ Zamanında doktrinsel tartışmalar üzerine kanun koyucu, bu tarzdan fiilleri de içine alacak yeni bir suç tipi olan karşılıksız yararlanma suçunu ihdas ederek söz konusu İBK'nın yürürlük imkanını ortadan kaldırmıştı.⁶¹

İBK'ların bağlayıcılık özelliğini ile hukukun yazılı bir kaynağını temsil etmesi kabiliyeti bakımından Resmî Gazetede yayımlanmaları söz konusudur (2797 sayılı Kanun m. 58).⁶² Resmi Gazetede yayımlanarak öngörülebilir niteliği haiz olan bu kararlar doğrudan uygulanma imkanına sahiptir. Bu kapsamda ise İBK'lar hukukun asli, yazılı ve doğrudan kaynağını oluşturma gücüne sahiptir.⁶³ Sayılan tüm bu yetkiler ise Yargıtay'ın geniş anlamda bir kanun koyucu olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Doktrinde çoğunluk İBK'ları hukukun asli (doğrudan) kaynağı olarak değil tali (dolaylı/dolayısıyla) kaynağı olarak değerlendirmek-

Kuru, 1976 yılına kadar 3 adet içtihatları birleştirme kararının değiştirildiğini ifade etmiştir. Bkz. Baki Kuru, *İçtihatların Birleştirilmesi Yolu İle İlgili Bazı Sorunlar*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977, s. 37 (Aktaran Pekcanitez, s. 395).

⁶⁰ Bkz. YİBK, 1989/2E., 1990/3K., 6.04.1990T.

⁶¹ Kaya Göçmen, "6352 sayılı Kanun'un Karşılıksız Yararlanma Suçuna Etkileri", *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara 2012, S. 3, s. 460.

⁶² Bu kararların kaldırılması esas ve usulleri, YK m. 45'te düzenlenmiştir. İlâveten bu kararların resmî gazete yayımlanmalarının zorunluluğu bunların yürürlüğü ile ilgili değildir. Bu kararlar verildiği anda uygulanmış sayılırlar. Yayımlanma ile amacın İBK'ların ilgililerce öğrenilmesini kolaylaştırmak olduğu söylenebilir (Zafer, s. 109). Ayrıca belirtmek gerekir ki bu kararların mahkemelerce bilinebilirliğinin artırılması adına Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu tarafından verilen bu kararların Adalet Bakanlığı'na en kısa zamanda iletilmesi gerekir. Bu yolla bu kararlar Adalet Bakanlığı tarafından tüm adliyelere dağıtılır. Baytaç, s. 189.

⁶³ Fatih Birtek, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler*, Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2018, s. 38; Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara 2021, s. 113; Benzer yönde bkz. Adal, s. 92; Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara, 2020, s. 86; İnan, s. 57.

tedir.⁶⁴ Bu görüş genel olarak kanunun İBK'lara bağlayıcılık özelliği vermesinin onları doğrudan doğruya kaynak haline getirmediğini savunmaktadır.⁶⁵ Ancak hukukun dolaylı kaynağından söz etmek, hukuki bir ihtilafta söz konusu düzenlemeye başvurmanın zorunlu olmamasını ve ihtilafı çözmede yardımcı olmasını gerektirmektedir.⁶⁶ Bu kapsamda İBK'ları hukukun yardımcı kaynaklarından biri olan doktrinle eş tutmak doğru değildir. Somut bir uyuşmazlığı çözerken hâkim kanunun yorumlanmasında doktrine başvurabilir ve bu kaynaktan yararlanabilir. Ancak İBK söz konusu olduğunda hakim bu kaynağı doğrudan ve aslen uygulamak zorundadır. İlâveten yüksek bir mahkeme tarafından belirlenmiş içtihatlardan yararlanmak hâkimin zamandan ve emekten tasarruf sağlamasında ve onu tek başına sorumluluk almasından kurtulmasına da yardımcı olur.⁶⁷ Benzer olaylarda benzer kararlar verme yönündeki uygulama adaletin eşit gerçekleşmesine imkan da sağlamaktadır.⁶⁸

⁶⁴ Bkz. Koca/Üzülmüş, s. 53; Ekrem Çetintürk/Ali Rıza Töngür, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 42; Doktrinde Demirbaş, İBK'ların adeta kanun hükmünde olduğunu belirtmekte ancak İBK'ları hukukun yardımcı kaynakları arasında incelemekte ve bizzat yardımcı kaynak olduğunu da ifade etmektedir. Bkz. Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 15. Baskı, Ankara, 2020, s. 112, 113; Mustafa Özen, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 54; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 180-181; Ayhan Önder, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992, s. 39-40; Berrin Akbulut, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2020, s. 56-57.

Doktrinde Tosun, hukukun kaynaklarını gerçek ve şekli olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Gerçek kaynak olarak ise günümüzde dolaylı kaynak olarak tarif edilebilecek enstrümanları saymaktadır. Yazara göre içtihatları birleştirme kararları mahkemeleri bağlayan ve yasa gücünde olan kararlardır. Bu kararlar içtihatlar gibi boşlukların ortaya çıkmasına ve bu boşlukların kanun yoluyla doldurulmasına sebep olmazlar. Bu yönüyle içtihatlar gerçek kaynakları oluşturmamakta ancak İBK'lar biçimsel kaynakları oluşturmaktadır. Tosun'un bu değerlendirmesi, İBK'ları asli ve hukukun yazılı kaynakları arasında değerlendirdiği sonucuna ulaşmamıza neden olmaktadır. Bkz. Öztekin Tosun, "Hukukun Gerçek Kaynakları", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul 1963, C.XXVIII, S.3-4, s. 629.

⁶⁵ Bu görüşe göre bu kurallarla bir kural ortadan kaldırılmayıp kuralın içeriği, uygulanma şekli ve içeriği değiştirilmektedir. Zafer, s. 108.

⁶⁶ Bkz. Adal, s. 121.

⁶⁷ Güriz, s. 71.

⁶⁸ Güriz, s. 71.

Normlar hiyerarşisinin bir parçası olan İBK'ların uygulamada hiyerarşinin gerektirdiği altlık üstlük ilişkisine uyumunun da araştırılması gerekmektedir. Bu konuda Yargıtay'ın 1941 ve 1989 tarihli İBK'larını incelemek yerinde olacaktır. Yalan yere yemin suçunun ispatı ile ilgili Yargıtay'ın 1940/19E., 1941/12K. ve 2.4.1941T. sayılı içtihatları birleştirme kararında ve açığa atılan imzanın kötüye kullanılması, bedelsiz senedi kötüye kullanma ve bertakip ele geçirilen imzalı kâğıdın kullanılmasının düzenlendiği 765 sayılı TCK m. 509'a ilişkin Yargıtay'ın 1988/1E., 1989/2K. ve 24.3.1989T. sayılı kararında söz konusu suçların ispatında HMK'da geçerli yazılı ispat (ya da senetle ispat) kuralının uygulanacağı öngörülmüştür. Yargıtay burada aynı konuya ilişkin farklı sonuçların doğmaması, çelişkili kararların söz konusu olmaması ve hukuk ve ceza yargısında ikircikli uygulamalara cevaz verilmemesi misyonu ile senetle ispat kuralının ceza muhakemesinde uygulanabileceği alanı belirtmiştir.⁶⁹ Ancak ispat hususunda Ceza Muhakemesi Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu açık düzenlemeler öngörmüştür. CMK m. 217/2'ye (CMUK m. 254/1) göre suç hukuka uygun olarak elde edilen her delil ile ispatlanabilir. CMK m. 217 (CMUK m. 254/1) hükmü ile ceza muhakemesinde geçerli olan ispat sistemi açıkça belirtilmiştir. Anayasa m. 104/17'nin dördüncü cümlesi uyarınca kanunda açık bir şekilde düzenleme altına alınan hususlarda CBK çıkarılamayacaktır. Bu hükümden evlivityle kanunda açıkça düzenlenmiş bir hususa aykırı olarak Yargıtay içtihatları birleştirme kararı veremez.⁷⁰ Bu normlar hiyerarşisinin bir gereğidir. İlâveten adil yargılanma hakkının bir gereği olan CMK m. 217/2 hükmünün kanun dışında başka bir normla sınırlandırılması Anayasamızın 13. maddesine de aykırılık oluşturmaktadır.⁷¹ Bu nedenle Yargıtay'ın verdiği söz konusu içtihatları birleştirme kararları hukukî değildir.⁷²

⁶⁹ Akkaş, s. 46-47.

⁷⁰ Burak Taş, Bedelsiz Senedi Kullanma Suçu (TCK m. 156), Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 168.

⁷¹ Taş, s. 168.

⁷² Ancak bu kanaatimiz, bu kararlarının içeriğinin olması gerekeni yansıtmadığı anlamına gelmemektedir. Burada hukuka aykırı olan Yargıtay'ın bu deontolojik hükmünün İBK ile verilmiş olmasıdır. Bu hususla sınırlı olarak detaylı bilgi için bkz. Taş, s. 168-167.

Normlar hiyerarşisi teorisinde normun yerini tespit etmede Kelsen'in geçerlilik zinciri ölçütüne başvurmak yerinde olacaktır. Geçerlilik zinciri fikri, Kelsen'in normatiflik ve hukuk sisteminin bütünlüğü sorunlarına getirdiği çözümlerin merkezinde yer almaktadır.⁷³ Piramitteki normlardan biri diğerini yetkilendiriyorsa ya da her ikisini de yetkilendiren üçüncü bir norm varsa, iki norm tek bir geçerlilik zincirine aittir. Hukuk sisteminin birliği, tüm normların tek bir geçerlilik zincirine ait olması ve bir geçerlilik zincirindeki tüm normların aynı sistemin parçası olması gerçeğinden oluşur. Normatiflik, bir zincirdeki her bir normun geçerliliğini kendinden öncekinden alması gerçeğiyle sağlanır.⁷⁴ Bu nedenle İBK'lar da kaynağını kanundan aldığı için kanunun altında yer aldığı sonucuna ulaşılmalıdır. Gözler de İBK'ların normlar hiyerarşisinde bütün düzenleyici işlemlerin üstünde bulunduğunu kabul etmektedir.⁷⁵

Doktrinde bir görüşe göre Yargıtay Kanunu, içtihatları birleştirme kararlarının Yargıtay Genel Kurullarını, dairelerini ve adliye mahkemelerini bağladığını düzenlese bile bu hüküm fiilen bir temenniden öteye gidemeyecektir.⁷⁶ Bu hükmün işlerlik kazanabilmesi için, içtihatları birleştirme kararını veren merciin, bu kararlara uyulup uyulmadığını, hukuken ve fiilen denetleme olanağına sahip olması veya bu denetlemenin her bir somut olayda başka bir mercii tarafından yapılması gerekecektir. Yargıtay Kanunu ise da bu durumu bir düzenleme altına almamıştır. Bu nedenle, İçtihatları birleştirme kararına uyulup uyulmaması, karar verme yetkisine sahip merciin takdirine bırakılmıştır. Ancak somut uyuşmazlığı çözmekle yetkili mercii açıkça veya zımnen içtihatları birleştirme kararına aykırı karar verebilir ve bu durumda hukuken yapılabilecek bir şey yoktur. Bu sorunla uygulamada

⁷³ Joseph Raz, Kelsen's Theory of the Basic Norm, *The American Journal Of Jurisprudence*, Amerika Birleşik Devletleri 1974, C. 19, S. 1, s. 97.

⁷⁴ Raz, s. 97.

⁷⁵ Gözler, s. 191; İdare hukukunda içtihatların normatif değeri daha baskın olduğu için doktrinde bir görüşe göre genel olarak içtihatlar kararnamelerin üstünde kanunların ise altında yer almaktadır. Kararnamelerin üstünde olmasından kasdedilen, içtihatların hukuki gücünün idarenin düzenleme yetkisinin üstünde yer almasından kaynaklanmasıdır. Sonuç olarak içtihatlar, idarenin düzenleme yetkisinin üstünde yer alırlar (René Chapus, "De la soumission au droit des règlements autonomes", *Recueil Dalloz*, Paris, 1960, s. 114, Aktaran Güher Ulu, s. 83)

⁷⁶ Kayhan, s. 360.

nadir de olsa karşılaşılmaktadır. Hal böyle olunca, içtihatları birleştirme uygulamasının amacı olan hukuki güvenlik ve eşitlik ilkesi zedelenmiş bulunmaktadır.⁷⁷ Doktrindeki bu görüş söz konusu soruna öneri olarak İBK uygulamasının yargılamanın tarafları özelinde bir kanun yolu olarak işletilmesi gerektiğini savunmaktadır.⁷⁸ Bu kapsamda somut olayla ilgili olarak içtihat farklılıkları söz konusuysa davanın tarafları olağan bir kanun yolu olarak içtihatların birleştirilerek karar verilmesini talep edebilmelidir. Kanaatimizce bu öneri içtihatları birleştirme uygulamasının amacına aykırı bir sonuç doğurmaktadır. Bu uygulamada meslektaşları arasında daha tecrübeli ve kıdemli olanlar tarafından hukuk temel alınarak içtihat farklılıklarının giderilmesine yönelik ilke kararı belirlenmesi, her somut olayda ayrı ayrı söz konusu olursa bu durumda uygulama birliğinin sağlanması hem uzun zaman alabilir hem de hiç gerçekleşmeyebilir.

Bu başlık altında değerlendirilmesi gereken diğer bir husus, İBK uygulamasının ontolojik açıdan gerekliliği hususudur. Bazı yazarlar İBK uygulamasının hukuk düzenimizden derhal çıkarılması gerektiğini savunmaktadır.⁷⁹ Bunun gerekçesi olarak da İBK uygulamasının Türk hâkiminin kanuna yeni bir yorumda bulunmasına korkar hale getirdiği belirtilmektedir. Bu uygulamanın hâkimlerin içtihat yoluyla hukukun gelişimine katkısını en aza indirdiği de savunulmuştur.⁸⁰ Doktrinde diğer bir görüşe göre ise hukukun kalıplaşmaması ve toplumda değişen gereksinimlere ayak uydurulabilmesi adına çelişkili içtihatlar söz konusu olduğunda doğrudan birleştirme yoluna gidilmemeli, imkan elverdiği durumlarda içtihatların birleştirilmesi yerine içtihatların değiştirilmesi yoluna gidilmelidir.⁸¹ Ancak tarihsel olarak bakıldığında Yargıtay, 1946 yılında verdiği bir İBK⁸² ile döneminde mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yolu kabul edilmemesine rağmen bu kararlara karşı itiraz kanun yolunun uygulanabileceğini

⁷⁷ Kayhan, s. 360.

⁷⁸ Kayhan, s. 361-362.

⁷⁹ Bkz. Özgenç, s. 78 (dn 216); İchtihatları birleştirme kararı uygulamasının gerekliliği ve gelişimi hakkında bkz. Bilge, s. 246 vd.

⁸⁰ Yurtcan, s. 666.

⁸¹ Bkz. Yenisey/Nuhoğlu, s. 102.

⁸² YİBK, 1946/33E., 1946/6K., 28.3.1946T.

öngörmüştür.⁸³ Adil yargılanma hakkı ve hak arama özgürlüğü bağlamında şüphesiz hak ve özgürlüklerin gelişmesine daha fazla katkı sağlayacak böylesi uygulamalara hukuk düzeninin ihtiyacı vardır. Somut örnekte İBK ile sosyal değişim ve ihtiyaçlara kanundan daha hızlı cevap verilmiştir. Bu veri ise İBK uygulamasının hukuk gelişimini köreltmediği, hukukun dinamik yapısına uygun olduğunu kanıtlamaktadır.⁸⁴

Son olarak farklı kanun dönemlerinde verilmiş İBK'ların geçerli olup olmayacağı hususu da önem arz etmektedir. Örneğin 1412 sayılı CMUK döneminde verilmiş bir İBK, 5237 sayılı CMK döneminde geçerliliğini koruyacak mıdır? Doktrinde ve uygulamada İBK'ların yürürlükte kaldıkları sürece hüküm fıkraları itibariyle bağlayıcılık özelliklerinin geçerliliğini sürdürdüğü kabul edilmektedir.⁸⁵ Ancak bir görüşe göre İBK'nın dayanağını oluşturan kanun değiştiğinde ve

⁸³ Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara, 2021, s. 279-280.

⁸⁴ Ceza muhakemesi hukuku açısından olumlu nitelikte benzer yönde bkz. "Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 26.05.1935 gün ve 111/7 sayılı "yargılama giderleri hükmün tamamlayıcı parçası olduğundan ilamlarda açıklanmalı, kime yükletileceği belirtilmelidir" ve yine Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 02.05.1966 gün ve 4/3 sayılı "tefhim edilmekle hükmün esasını oluşturan kısa kararda yargılama giderinin miktarı ve kime ne miktarda yükleteceği belirtilerek, sanığın yükümlülüğü öğrenmesinin sağlanması ve bu sayede sanığın yargılama giderlerine karşı temyiz davası açıp açmama hususunda karar verme olanağı tanınması gerektiğini" belirten kararları karşısında, hükmün esasını oluşturan kısa kararda, sanığın yükümlülüğünü öğrenmesi ve buna göre yargılama giderleri yönünden temyiz yoluna başvurup başvurmayaacağı hususunda karar vermesine imkan tanımak için, yargılama giderlerinin kime yükleneceğinin ve bu yükümlülüğün ne miktar olacağının belirtilmesi gerektiği gözetilmeksizin kısa kararda yargılama gideri kısmı boş bırakılarak yargılama giderleri ile ilgili miktar açıklanmadan usul ve yasaya aykırı hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiş..." Y7.CD, 2021/23071E., 2021/17136K., 14.12.2021T.

⁸⁵ Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk, Ceza Muhakemesi Hukuku -II-, Seçkin Yayıncılık, 12. Baskı, Ankara, 2022, s. 248 (dn 410); "... daha önce ... 7. Asliye Ceza Mahkemesi'yle ... 34. Asliye Ceza Mahkemesi arasında doğan yetki uyuşmazlığının çözümüne ilişkin Dairemizin 21.10.2019 tarihli, 2019/7716 Esas, 2019/9972 Karar sayılı merci tayini kararının, halen geçerliliğini sürdüren 10.06.1942 gün ve 26-16 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı uyarınca kesin ve uyulmasının zorunlu bulunmasına göre yetki hususu tekrar değerlendirme konusu yapılamayacağından yerinde görülmemen ... 15. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 12.11.2020 gün ve 2020/179 E. 2020/308 K. sayılı yetkisizlik kararının kaldırılmasına..." Y5.CD, 2021/3995E., 2022/45K., 05.01.2022T.

yeni kanun farklı bir hüküm öngördüğünde bu İBK geçerliliğini yitirecektir ve hatta sonradan yürürlüğe giren kanunun söz konusu İBK'yı yürürlükten kaldırdığını ifade etmesinde dahi gerek yoktur.⁸⁶ Buna örnek olarak 1412 sayılı CMUK döneminde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 1962/2E., 1962/1K., 22.01.1962T. sayılı kararında Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurmada hatasının korunmayacağı benimsenmiştir. Ancak 5271 sayılı CMK m. 264/1 ile kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya merciin belirlenmesinde yanılmanın, başvuranın haklarını ortadan kaldırmayacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda gerekçede de aynı yönde bir değerlendirmede bulunulmuştur: *"Tasarı, hâkim ve mahkeme kararlarında hukuka aykırılık ve yanlışlık olabileceğini kabul ve bunlara karşı kanun yollarını açık tutarken, Cumhuriyet savcısı dahil başvuru hakkı olanların da mercide veya kanun yolunun belirlenmesinde yanılığa düşebileceklerini öngörmüş ve bunu karşılamak üzere bu maddeyi getirmiştir. Madde uyarınca, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanığın, avukatın, davaya katılanın, yasal temsilcinin veya eşin kabulü gerekli bir kanun yolu istemi salt merciin veya kanun yolunun belirlenmesinde yanılığın nedeniyle, başvuranın hukukunu ihlâl etmeyecek, dilekçe veya tutanağın verildiği merci bunu, zaman yitirmeden, yetkili ve görevli mercie gönderecektir. Cumhuriyet savcılarının yoğun ve ağır bir iş yükü altında bulunmaları nedeniyle yanılığa düşmeleri olasıdır. Öte yandan, Cumhuriyet savcılarının kanun yolu başvurularının toplum yararına, toplumun hukukunu bozan bir durumun düzeltilmesini sağlama amacına yönelik olduğu ve sanık lehine de başvurabilecekleri düşüncesiyle, bu konuda sınırlama koyan Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 22.1.1962 gün ve 211 sayılı kararını aşmak üzere, madde açık hüküm getirmiştir."* Bu nedenle İBK'nın dayanağını oluşturan kanun hükmünün değişmesiyle İBK'nın da geçerliliğini yitirmesi söz konusu olacaktır. Bunun dışında yalnızca kanunun değişmesi İBK'ların yürürlüğüne etki etmeyecektir.

⁸⁶ Bkz. Şahin/Öztürk, II, s. 248 (dn 410).

IV. YARGITAY İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME HUKUK GENEL KURULUNUN BİRLEŞTİRDİĞİ İÇTİHATLAR İLE İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME CEZA GENEL KURULUNUN BİRLEŞTİRDİĞİ İÇTİHATLAR ARASI BAĞLAYICILIK İLİŞKİSİ

Bağlayıcılık etkisindeki amaç, benzer olaylara ilişkin birbirleriyle çelişen hükümlerin ortaya çıkmasının önlenmesidir.⁸⁷ Nitekim kesin hüküm niteliğinde değerlendirilebilen içtihatları birleştirme kararları kesin hükmün olumlu etkisi olan bağlayıcılık özelliği sayesinde çelişkili kararların ortaya çıkmasını önlemektedir. Ayrıca içtihatların birleştirilmesi önceki kararlardan bağımsız olup genel kurulların veya dairelerin kararlarında yer alan gerekçe ve görüşleri ile bağlı olmadan uyumsuzluğun başka bir gerekçe veya görüş ile karara bağlanması mümkündür.⁸⁸ Böylece çelişkinin önüne geçilmiş olunur. Bu işlevi ile bu kararlar hukuk güvenliği ilkesine de hizmet etmektedirler.⁸⁹ Hukuk düzeninde kişilerin haklarında uygulanacak hukuk kurallarını

⁸⁷ Akkaş, s. 173.

⁸⁸ Baytaz, s. 189.

⁸⁹ İctihatları birleştirme kararı ile hukuki güvenlik ilkesi arası ilişki için bkz. "Yargıtay, ülkede içtihat birliğini de gerçekleştirmekle görevlidir, çünkü hâkimlerin belli olaylarda uyguladıkları yasaları ve öbür hukuk kurallarını kendi kamlarına göre başka başka biçimde yorumlamaları olanağı bulunduğundan, mahkemelerin benzer olaylarda verdikleri kararlar arasında çelişmeler doğabilmekte ve bu çelişmeler Anayasa'nın 12. maddesinde tanınan yasa önünde eşitlik ilkesini zedelemekte ve bundan dolayı içtihatlar arasında birlik sağlama zorunluğu ortaya çıkmaktadır. Anayasa'nın 139. maddesi hükmü ile 12. maddesi hükmü bir arada düşünülünce, Yargıtay'ın anayasal görevleri arasında içtihat birliğini sağlama görevinin bulunduğu da açıkça görülmektedir. Yargıtay'ın, gerek alt mahkemelerin verdikleri kararları denetlemek görevini, gerekse hukuk kurallarının yorumlanmasında birliği gerçekleştirme, başka deyimle, çelişmeleri önleme görevini yapabilmesi için, verdiği kararların hiç değilse bir bölümünün mahkemeleri bağlayıcı kararlar olması gerekmektedir. Gerçekten Yargıtay kararlarının hiç değilse bir bölümüne bağlayıcı nitelik tanınmayacak olursa, Yargıtay görüşünün benimsenmesi, mahkemelerin iradesine bağlı kalacak ve Yargıtay'ın durumu, danışma yolu ile karar veren bir yer olmaktan ileri gidemeyecektir. Sosyal açıdan adaletin en önemli gereklerinden birisi, belli olaylara belli hükümlerin tek anlamda olmak üzere uygulanmasıdır. Demek ki aynı nitelikteki olaylara başka başka hükümlerin ya da aynı hükmün başka başka biçimlerde uygulanması, doğrudan doğruya adalet duygusunu incitici ve yurttaşların Devlete karşı güvenini azaltıcı ve yerine göre temelden sarsıcı bir etki doğurmaktadır. İşte sosyal bakımdan çok ağır olan bu sakıncayı önlemek üzere Anayasa, Yargıtay'a, adli yargı alanında hukuk uygulamalarında birliği sağlamak görevini dahi vermiştir. Özet olarak denilebilir ki, içtihadı birleştirme kararları vermek yetkisi ve bu kararların bütün mahkemeler için bağlayıcı olmak niteliği, bir bakıma Anayasa'nın 139 ve 12. maddeleri hükümlerinin uygulanmasını sağlamaya elverişli tedbirlerdendir." Akkaş, s. 174.

bilmeleri kadar bu kuralların ne şekilde yorumlanacağını da bilmeleri gerekmektedir. Bu belirlilik ise yalnızca kanunla değil mahkeme içtihatlarıyla da sağlanabilir. AYM bir kararında *“Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri de “belirlilik”tir. Belirlilik ilkesi, yalnızca yasal belirliliği değil daha geniş anlamda hukuki belirliliği de ifade etmektedir. Yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir olma gibi niteliksel gereklilikleri karşılaması koşuluyla mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Hukuki belirlilik ilkesinde asıl olan, bir hukuk normunun uygulanmasıyla ortaya çıkacak sonuçların o hukuk düzeninde öngörülebilir olmasıdır”* demekle bu hususu açıkça ortaya koymuştur.⁹⁰ İlâveten belirtmek gerekir ki İBK’lar hukuki güvenliği sağlamada önemli bir rol üstlendikleri kadar hakimlerin keyfilliğini önlemede de önemli bir rol oynamaktadır.⁹¹

Doktrinde bir görüşe göre Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulu’nun verdiği içtihatları birleştirme kararları (YK m. 15/2-b) bütün hukuk daireleri ile Hukuk Genel Kurulunu bağlamakta iken ceza daireleri ile Ceza Genel Kurulunu bağlamayacaktır.⁹² Nitekim bu kararın alınmasında Ceza Genel Kurulu ile ceza daireleri katılmamıştır.⁹³ Aynı durum tersi için de geçerlidir. Örnekle açıklamak gerekirse Yargıtay İçtihadı Birleştirme Ceza Genel Kurulunun 1954/23E., 1957/15K. ve 20.05.1957T. sayılı kararında kız kaçırma üzerine evlenme hususu ile ilgili belirlemelerde bulunulmuştur. Burada yukarıdaki görüş kabul edildiğinde hukuk daireleri ile Hukuk Genel Kurulu, bu görüşe göre söz konusu İBK ile bağlı olmayacaktır; nitekim kararın verilmesine katılmamıştır.

Kanaatimizce bu görüş İBK uygulamasının temel işlevi olan hukukta birlik idesine aykırıdır. Burada doktrindeki hukuk mahkemesi ile ceza mahkemesi kararları arası bağlayıcılık tartışmasını⁹⁴ Yargıtay Genel Kurullarına uyarlamaktan ziyade kanımızca İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun içtihatları birleştirme usulüne işlerlik

⁹⁰ AYM, 2017/117E., 2018/28K., 28.2.2018T. Birtek, s. 45.

⁹¹ Çetintürk/Töngür, s. 42.

⁹² M. Kürşat Coşkun, “İçtihatların Birleştirilmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara 2001, C.59, S.1, s. 124.

⁹³ Coşkun, s. 124.

⁹⁴ Söz konusu tartışmalar ile ilgili bkz. Fethullah Soyubelli, *Ceza ve Hukuk Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi*, Hâkim Yayınları, Ankara, 2013.

kazandırmak gerekir. Birbiri ile çelişkili sonuçların doğmasına sebep olan Hukuk Genel Kurulu'nun birleştirdiği içtihatlar ile Ceza Genel Kurulu'nun birleştirdiği içtihatların Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından birleştirilmesi ve yeknesak uygulamanın sağlanması ile sorun çözülebilecektir. Bu nedenle kurullar arası bağlayıcılık tartışması yapmak İBK uygulamasının amacı kapsamında doğru bir sonuca ulaştırmayacaktır. Bununla birlikte Hukuk veya Ceza Genel Kurulu tarafından içtihatlar birleştirilebilecekse bunun Büyük Genel Kurul tarafından yapılmamalı, bu hususa aykırı uygulamaların Yargıtay Kanunu m. 16/5'e aykırılık teşkil edeceği hususu göz ardı edilmemeli, aradaki denge doğru bir şekilde kurulmalıdır.⁹⁵

Bu başlık altında kurullar arası bağlayıcılık ilişkisinden bahsetmek gerekmektedir. Yargıtay Kanunu m. 15'e göre ceza daireleri arasında içtihat uyuşmazlıkları bulunursa veya Yargıtay dairelerinden biri; yerleşmiş içtihadından dönmek isterse, benzer olaylarda birbirine uymayan kararlar vermiş bulunursa Yargıtay Ceza Genel Kurulu bunları içtihatların birleştirilmesi yoluyla kesin olarak karara bağlayabilmektedir.⁹⁶ Burada daire içtihatlarını birleştiren Ceza Genel Kurulunun kararlarının bağlayıcılığı hususunda Yargıtay Kanunu m. 45/5'teki gibi bağlayıcılık etkisinin kapsamından açıkça söz edilmemiştir. Yargıtay İç Yönetmeliği'nde de bu husus düzenlenmemiştir. Kanımızca burada m. 45/5 ile m. 15'in uygulanmasını birlikte değerlendirmek gerekmektedir. İki hükümde de kararların kesinliğinden söz edilmekte ve iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde içtihatları birleştiren Ceza Genel Kurulunun kararının Yargıtay dairelerini ve adliye mahkemelelerini bağlayacağı sonucuna ulaşmak gerekmektedir.⁹⁷ Nitekim Yargıtay Kanunu'nun 45. maddesi, içtihatları birleştirme kararlarının bağlayıcılığı ile ilgili olarak Yargıtay Büyük Genel Kurul İçtihatları birleştirme

⁹⁵ Aynı yönde bkz. Bilge Umar, "Tek Oy Farkıyla Çıkabilen Olmayacak Bir İçtihadı Birleştirme Kararı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İzmir 2014, C. 16, Özel Sayı (Hakan Pekcanıtez'e Armağan), s. 510.

⁹⁶ Doktrinde ceza veya hukuk dairelerinden oluşan genel kurula "Küçük Genel Kurul" tanımlamasında bulunan görüş için bkz. Mesut Bedri Eryılmaz, *Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 72.

⁹⁷ Hukuk Genel Kurulu'nun içtihatları birleştirme kararları üzerindeki bağlayıcılık hususu "Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Birleştirdiği İçtihatlar İle Ceza Genel Kurulunun Birleştirdiği İçtihatlar Arası Bağlayıcılık İlişkisi" başlığında tartışılacaktır.

kararları ile Hukuk ve Ceza Genel Kurulları içtihatları birleştirme kararları arasında bir ayırım yapmamıştır.⁹⁸ Hukuk ve Ceza Genel Kurulları içtihatları birleştirme kararları da Yargıtay Büyük Genel Kurulu İçtihatları Birleştirme Kararlarında olduğu gibi benzer hukuki konularda Yargıtay Genel Kurullarını dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlayacaktır.⁹⁹

Son olarak Askeri Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kararları ile Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kararları arası ilişkiden de söz etmek gerekmektedir. 2017 Anayasa değişikliği ile birlikte Askeri Yargı kolu hukuk düzenimizden çıkarılmıştır. Bu kapsamda askeri mahkemeler ve Askeri Yargıtay kaldırılmıştır. Ancak Askeri Ceza Kanunu halen yürürlüktedir. Bu nedenle de Askeri Yargıtay tarafından veilmiş daireler kurulu, daire ve içtihatları birleştirme kararları yürürlüklerini korumaktadır.¹⁰⁰

Askeri Yargıtay tarafından birleştirilen İBK'lar ile Yargıtay İBK'ları arasında etkinin kapsamı belirlenmiş değildir. Mülga Askeri Yargıtay Kanunu "*İçtihatları birleştirme kararlarının etkisi*" başlıklı m. 32'de içti-

⁹⁸ İnan, s. 60.

⁹⁹ İnan, s. 60.

¹⁰⁰ Fahrettin Demirağ, Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemleri ve Adli Yazışmalar, Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2021, s. 124;

"Taksirle öldürme suçu nedeniyle sanıklar ... hakkında ... Ordusu Komutanlığı Askeri savcılığının 25.12.2009 tarihli iddianamesi ile ... Ordusu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde kamu davası açıldığı ve mahkemece 01.12.2015 tarih 2013/30 esas 2015/665 sayılı kararla sanıkların mahkumiyetlerine karar verildiği, anılan kararın sanık...., Tbp. Bnb. ... müdafii, sanık.... müdafii ve katılanlar ... ve Teslime Kaymak vekili tarafından temyiz edildiği, Askeri Yargıtayın 22.02.2017 tarih 2016/567 esas 2017/80 sayılı kararı ile bozulduğu, 27.04.2017 tarih ve 30050 sayılı Resmi Gazetenin Mükerrer sayısında yayımlanan Yüksek Seçim Kurulu'nun 27.04 2017 tarihli ve 663 sayılı kararına göre 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun ... oylaması sonucu kabul edildiğinin ilan edildiği, Anayasa değişikliği uyarınca askeri mahkemeler kaldırılarak, 926 sayılı Kanun'a eklenen geçici 45. madde ile Askeri Mahkemelerde bulunan dosyaların ne şekilde devredileceğinin düzenlendiği buna göre de Askeri Yargıtay'da bulunan dosyaların Yargıtaya devredileceği hüküm altına alınarak dosyanın ... Asliye Ceza Mahkemesi'ne gönderildiği ve Askeri Yargıtay bozma ilamından sonra ... 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nce yargılamaya devam olunarak sanıklar hakkında taksirle öldürme suçundan kurulan mahkumiyete ilişkin hükümler sanık ... müdafii, sanık ... ile katılanlar vekili tarafından temyiz edilmekle..." Y12.CD, 2021/4332E., 2021/8911K., 15.12.2021T.

hatları birleştirme kararları benzer olaylarda Askeri Yargıtay Daireler Kurulu ile daireleri ve askeri mahkemeler ile disiplin mahkemelerini bağlayacağı düzenlenmişti. Bu kapsamda Kanun yürürlükte olduğu süreç boyunca Askeri Yargıtay İBK'ları Yargıtay İBK'larına etkili olmadığından yürürlükteki İBK'lar arasında da etki sorunun olmadığını savunmak yanlış olmayacaktır.

V. İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME UYGULAMASININ HAKİMLERİN BAĞIMSIZLIĞI İLKESİ İLE İLİŞKİSİ

Doktrinde bazı görüşlere göre Yargıtay'ın içtihatları birleştirme uygulaması hakimlerin bağımsızlığı ilkesiyle çelişmektedir.¹⁰¹ Bu görüştekilere göre yüksek mahkeme hakimlerinin önceden genel nitelikte emir ve talimat vermeleri, serbestçe karar vermeleri gereken hakimlerin bağımsızlığı ilkesine aykırıdır.¹⁰² Nitekim hakimlerin İBK'nın uygulanması gereken bir olayda yorum yetkisi elinden alınmıştır; hakimlin özgür iradesi ile bağımsız olarak karar verebilmesi, İBK'ların bağlayıcılık etkisi gereği mümkün olmayacak ve bu uygulamanın Anayasaya aykırı olduğunun kabul edilmesini gerektirecektir.¹⁰³ Ancak belirtmek gerekir ki İBK uygulamasının Anayasaya aykırı olduğunu savunan görüş, İBK uygulamasının eşitlik ilkesi temelinde ülke genelinde hukuk uygulamasında birliğin sağlanması amacının önemli olduğu; ancak kanun niteliğinde olmayan, uygulamadaki çelişkileri gidermeye dönük yargısal yorum aracı olarak kabul edilmesi gereken İBK'ların bağlayıcılığının olmaması gerektiğini savunmaktadır.¹⁰⁴

Bugün için bakıldığında bazı hukuk sistemlerinde, örneğin Fransa'da içtihatları birleştirme uygulamasına son verilmiştir; bu hususta mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi önemli rol oynamıştır.¹⁰⁵

¹⁰¹ Zafer, s. 108; Aydın H. Tuncay/Orhan Özdeş/Recep Başpınar, "İdari Yargılama Usulü", Yüzyıl Boyunca Danıştay, Danıştay Yayını, Ankara, 1968, s. 705; Eryılmaz, s. 405; Bahri Öztürk/M. Ruhan Erdem/Durmuş Tezcan/E. Erden Tütüncü/Esra Alan Akcan/Ö. Sırma Gezer/Yasemin Saygılar Kırıt/Özdem Özaydın/Derya Altınok Villemin/M. Can Tok, Ceza Muhakemesi Hukuku (Nazari Ve Uygulamalı), Seçkin Yayınları, 15. Baskı, Ankara, 2021, s. 197.

¹⁰² Öztürk vd., s. 197.

¹⁰³ Baytaz, s. 192.

¹⁰⁴ Bkz. Baytaz, s. 192.

¹⁰⁵ Aydın/Özdeş/Başpınar, s. 705.

Özellikle görevlerinde hukuk, kanun ve vicdani kanaatlerinden başka hiçbir şeye bağlı olmamaları gereken hâkimlerin, meslektaşlarının bazı durumlarda bir oy farkla ortaya çıkan görüşlerine katılmak zorunda bırakılması, özgürce karar vermelerinin önüne set konması, hâkimlerin bağımsızlığı ilkesi ile taban tabana zıttır.¹⁰⁶ Anayasa m. 138, hakimın hukuka göre karar vereceğini belirtirken verilecek kararın kanuni bir temele sahip olmasını aramakla kanuna aykırı kararların verilmesini de önlemeyi amaçlamaktadır.¹⁰⁷ İlâveten İBK'ları bir yasama yetkisinin tezahürü olarak gören görüşe göre bu uygulama yargı yetkisinin Türk Milleti adına kullanılabileceğini öngören Anayasa m. 9 hükmüne ve yasama yetkisinin TBMM'ye ait olduğunu düzenleyen Anayasa m. 7'ye de aykırıdır.¹⁰⁸ Ayrıca bu görüşe göre İBK uygulaması, hakimın bu vazifesi ve hakkını elinden almaktadır.¹⁰⁹ Kanaatimizce hakimlerin karar verme özgürlüğünü ilk bakışta engellediği düşünülen İBK uygulamasının hakimlerin bağımsızlığı ilkesini zedelediği sonucuna ulaşmak doğru değildir. Hakimın yargılama organına karşı da bağımsız olduğu göz önünde bulundurulduğunda hakimler birbirlerinin hukuki görüşleri ile bağlı değildir.¹¹⁰ Yüksek mahkemenin hakimi bağlayıcı karar verebilmesi bağımsızlığa aykırı bir uygulama olmayıp uyumsuzluğun bir noktada sona erdirilmesi gerekliliğinin ve hukuk düzeninde birliğin sağlanabilmesinin bir neticesi olarak değerlendirilmelidir.¹¹¹ İlâveten İBK uygulamasının kanun koyucuya esin kaynağı oluşturmaları işlevi ve hukuk güvelliğini sağlaması yönündeki katkısı göz önünde bulundurulduğunda bu uygulamanın önemini ortaya koymaktadır.¹¹² Nitekim Anayasa Mahkemesi de İBK uygulamasını anayasaya, kuvvetler ayrılığı ilkesine ve hakimlerin bağımsızlığı ilkesine aykırı bulmamıştır.¹¹³

¹⁰⁶ Yurtcan, s. 139; Aydın/Özdeş/Başpınar, s. 705; Aynı yönde Zafer, s. 108, Özca

¹⁰⁷ Yurtcan, s. 666.

¹⁰⁸ Bkz. Kayhan, s. 361.

¹⁰⁹ Yurtcan, s. 666 Aksi yönde bkz. Akil, s.17.

¹¹⁰ Şahin/Öztürk, I, s. 220.

¹¹¹ Şahin/Öztürk, I, s. 220; Hukuka uygunluğun bütün hukuk düzenine uygun olduğu gerçekliği karşısında ceza mahkemesi haricindeki bir yargılama merciinin kesin olarak hukuka uygun olarak değerlendirdiği bir vakia ceza muhakemesi bağlamında hukuka aykırı olarak değerlendirilmemelidir. Şahin/Öztürk, I, s. 220.

¹¹² Özbek/Doğan/Bacaksız, Muhakeme, s. 86.

¹¹³ Bkz. AYMK, 1969/38E., 1969/34K., 12.6.1969T. Özbek/Doğan/Bacaksız, Muhakeme, s. 86.

Doktrinde bir görüşe göre¹¹⁴ Anayasa m. 138'deki sıraya göre vicdani kanı etkeni, en son sırada düzenlenmiştir. Bu ise ilke olarak anayasa, kanun ve hukuk kuralları çerçevesinde edinilecek vicdani kanının yargıya temel tutulacağını göstermektedir ki hâkimin anayasaya, kanuna ve hukuk kurallarına uymayan bir vicdani kanısından ve bu yönden anayasaya aykırılıktan bahsedilemeyecektir.¹¹⁵ Çalışmada birçok kez bahsettiğimiz faydaları karşısında ülkede hukuk birliğini oluşturma ve hukuk güvenliğini sağlama amacına dönük İBK uygulaması teknik açıdan sorunlu bir uygulama değildir.¹¹⁶ Hukukun nasıl uygulanması gerektiğine yönelik deneyimli hakimlerden oluşan Yargıtay İçtihatları Birleştirme Kurulu tarafından yol gösterici bir kural yaratılması doğru karar verilmesinin sağlanması açısından önemlidir.¹¹⁷ Ceza mahkemesi dışında bir yargılama makamının kesin bir kararla hukuka uygun bulduğu bir olgu hukuk düzeninin tümüne uygunluk olarak değerlendirilmeli ve İBK uygulaması hukuka aykırı kabul edilmemelidir.¹¹⁸ İBK ile hakimlere; anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdanlarına aykırı karar vermeleri beklenmez. Yargıtay'ın burada amacı uygulamada yorum birliğini sağlamakla hukuk güvenliği ilkesine işlerlik kazandırmaktır. Hukukta kesinliği bulmanın imkansızlığı¹¹⁹ karşısında en azından bir noktada uygulama birliği ile bunu sağlamaya çalışan bu uygulamanın soyut bir değerlendirme ile hukuka aykırı bulunması kanımızca doğru değildir. Kaldı ki bu uygulamanın hakimlerin bağımsızlığı ilkesine aykırı olduğu kabul edilip bağlayıcılık etkisi bertaraf edilirse Yargıtay, danışma yoluyla karar veren bir merciiden öteye geçemeyecektir.¹²⁰ Kanaatimizce bu nedenlerle içtihatların birleştirilmesi uygulaması, hakim bağımsızlığı yahut kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırılık teşkil etmez.¹²¹

¹¹⁴ Akil, s.17.

¹¹⁵ Akil, s.17.

¹¹⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız, Genel, s. 113.

¹¹⁷ Nur Centel/Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, 18. Baskı, İstanbul, 2020, s. 44; Özbek/Doğan/Bacaksız, Genel, s. 113.

¹¹⁸ Cumhur Şahin/Neslihan Öztürk, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara, 2020, s. 238.

¹¹⁹ Benjamin Cardozo (Çev. Muzaffer Dülger/Sedat Erçin), Yargı Sürecinin Doğası, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 100.

¹²⁰ Centel/Zafer, s. 44.

¹²¹ Aynı yönde bkz. Özbek/Doğan/Bacaksız, Genel, s. 113.

VI. YARGITAY İÇTİHA TLARI BİRLEŞTİRME KARARLARININ ZAMAN BAKIMINDAN UYGULANMASI

İçtihatları birleştirme kararları, içtihatları birleştiren yüksek mahkemenin başında bulunduğu yargı kolu için bağlayıcı niteliğe sahiptir (YK m. 45/5). Bu kararlar kesin hüküm etkisine sahiptirler. Bu nedenle verildikleri andan itibaren sonraki davalar için bağlayıcı nitelikte olurlar.¹²² İçtihatları birleştirme kararından önce kesinleşmiş bulunan mahkeme kararları ise bu karardan etkilenmeyecektir.¹²³

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu 4/11 sayı ve 15.6.1949 tarihli bir kararında; içtihatları birleştirme kararına dayalı olarak istikrar bulmuş bir şekilde uygulanan içtihatlar bakımından kesin hüküm teşkil eden kararlar hakkında karar düzeltme yoluna gidilemeyeceğini kararlaştırmıştır.¹²⁴ Karar düzeltme yolunun kaldırılmasına rağmen söz konusu karar içeriği bağlamında geçerliğini sürdürmektedir. Bu kapsamda lehe bile olsa İBK'lar geçmişe yürümeyecek, derhal uygulanacaktır.¹²⁵

TCK m. 7/2 uyarınca lehe olan kanunlar kesin hüküm meydana getiren kararların dayandığı olaylar kapsamında geçmişe etkilidir. Ancak söz konusu İBK ile lehe bir uygulama sonucuna yönelik olsa dahi içtihatları birleştirme kararlarının geçmişe yürürlüğü kabul edilmemektedir.¹²⁶ Bu ise bu tür kararların karma niteliğinden kaynaklanmaktadır.¹²⁷ İlâveten İçtihatları birleştirme kararlarının geri yürümemesinin dayanaklarından birisi de bu usulün bir kanun yolu olmaması ve İBK'ların bir kural olmasıdır.¹²⁸

¹²² Akkaş, s. 173.

¹²³ Bilge, s. 266.

¹²⁴ Yiğit Yeniye tişme, Suç Politikasının Ana İlkeleri Açısından Türkiye'de Ceza Hukuku Değişimleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 129; Turhan Tufan Yüce, Ceza Hukuku Dersleri Cilt:1, Şafak Basım ve Yayınevi, Manisa, 1982, s. 132.

¹²⁵ Centel/Zafer, s. 66; Aynı yönde bkz. Burak Küpelioglu, Ceza Hukuku Bağlamında Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 212.

¹²⁶ Muhammed Emre Tulay, "Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2016, C.22, S.3 (Cevdet Yavuz'a Armağan), s. 2730; Dönmezer/Erman, s. 207, dn. 634.

¹²⁷ Dönmezer/Erman, s. 207, dn. 634.

¹²⁸ İnan, s. 64.

Doktrinde genel olarak içtihatları birleştirme kararlarının geçmişe yürütülmemesinin, hakkaniyete uygun olmayan durumlara sebebiyet verdiği savunmaktadır.¹²⁹ Bu görüşe göre yeni İBK, içtihadı değiştirmişse bu durum önceki içtihadın hatalı olduğunu, kanuna aykırı olduğunu gösterir.¹³⁰ Bu nedenle hatalı bir anlayış sebebiyle lehe olan ve geçmişe yürümeyen İBK uygulaması ile geçmişe yürüseydi verilecek ceza arasındaki farkın bu cezayı çekecek olan hükümlülere nasıl izah edileceği hususu göz ardı edilmektedir.¹³¹

Lehe İBK'ların geçmişe yürümesi gerektiğini savunan görüş, İBK'ların geçmişe yürümezlik özelliğinin yine bir İBK ile değil ancak ve ancak kanunla kazandırılabilceğini savunmaktadır.¹³² Bu görüş İBK'ların kanunla eşdeğer olmamasından hareketle TCK m. 7/2'ye bir ekleme yapılarak kanun ile beraber İBK'lerin de lehe uygulama ilkesine dâhil edilmesi gerektiğini belirtmektedir.¹³³ Aynı yönde diğer bir görüş ise TCK m. 7/1'de yer alan "kanun" ifadesini, "ceza hukuku kaynağı" olarak yorumlayarak içtihatları birleştirme kararlarındaki değişiklikler fail lehine sonuç doğuruyorsa, yeni durumun geçmişe yürü-

¹²⁹ Faruk Erem, Ceza Usulü Hukuku, Sevinç Matbaası, 4. Baskı, Ankara, 1973, s. 74; Demirbaş, s. 146; Hakan Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 22. Baskı, Ankara, 2019, s. 80; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır ise gerekçe belirtmeden Yargıtay'ın söz konusu karara iştirak etmediklerini belirtmişlerdir. Bkz. Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 202; Yüce, s. 132-133.

İdare hukukunda içtihatları birleştirme kararlarının geçmişe yürümemesine ilişkin eleştiriler için bkz. "mevzuatta, aykırı kararlarla ilgili kişilerin içtihadın birleştirilmesinden ne şekilde yararlanacağına ilişkin düzenleme olmaması sebebiyle lehine karar verilen ilgililer, kararlar kesinleştiği için içtihadı birleştirme kararlarının sonuçlarından yararlanamamaktadır. Adalet ve hakkaniyet böylece hukuki kesinlik ve hukuki istikrara feda edilmektedir. Oysaki adaletin sağlanmadığı durumlarda istikrarlı bir düzenin gerçekleşmesi de mümkün görünmemektedir." Yıldız Akgül, s. 57-58;

¹³⁰ Faruk Erem, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt 1: Genel Hükümler, Sevinç Matbaası, 11. Baskı, Ankara, 1976, s. 141.

¹³¹ Erem, s. 141; Önder ise kişilerin kanuna olan saygısının korunması için lehe İBK'ların geçmişe yürümesi gerektiği kanaatindedir. Bkz. Önder, s. 85-86.

¹³² Gedik/Koç, s. 162.

¹³³ Tulay, s. 2730; Doktrinde Gedik/Koç, kanun değişikliği yerine geliştirilebilecek olan ilkesel bir formül ile de bu yönde bir uygulamanın önünün açılabilceğini savunmaktadır. Bu yolla pozitif hukuk anlayışının tutucu yönünün bir nebze yumuşatılabilceği kanaatindedir. Gedik/Koç, s. 162.

tülmesi gerektiğini savunmaktadır.¹³⁴ Ancak İBK'lar kanun gücünde¹³⁵ olmakla birlikte normlar hiyerarşisi teorisinde kanun olarak değerlendirilemezler. Kanun gücünde uygulanırlığı olan CBK nasıl kanun olarak değerlendirilemiyorsa İBK'lar da kanun olarak değerlendirilemez.

Alman hukukuna bakıldığında içtihat değişiklikleri bakımından geçmişe yürüme kabul edilmemektedir; nitekim kanun değişmediği için içtihat failin aleyhine bile değişse yine uygulanabilecektir.¹³⁶ Nitekim burada kanun değil kanunun yorumu değişmektedir.¹³⁷ Ancak bu halde fail bakımından kaçınılmaz hukuki hata hükümleri (TCK m. 30/4) uygulanabileceği savunulmaktadır.¹³⁸ Gerçekten de kişilerin ceza sorumluluğuna negatif bir etki yapan yeni İBK'ların uygulanması noktasında haksızlık yanılığının uygulanabilirliği araştırılabilir. Kişi işlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşebilir; ancak bu bilgisizlik İBK'nın yeni uygulaması kapsamında değerlendirilebilir mi?

Haksızlık yanılığı uygulamasında "kaçınılmazlık" değerlendirmesinde bilgi toplamının kapsamında mahkeme içtihatları da yer al-

¹³⁴ Tulay, s. 2730; Demirbaş, 112-113.

¹³⁵ "Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 05.02.2021 günlü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 16.10.2020 gün, 2018/4 esas ve 2020/2 karar ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 22.06.2021 gün, 2021/21-297 esas ve sayılı kararlarında belirtildiği üzere, kanun hükmünde olan içtihadı birleştirme kararlarının (dahi) kesinleşmiş kararlar hakkında uygulanamayacağı, diğer bir ifadeyle geçmişe yürütülemeyeceği kabul edilmiştir." Y6.CD, 2021/24968E., 2021/20469K., 28.12.2021T.; Aynı yönde "... yargı yerlerince bu kararlara aykırı olarak verilmiş ve kesinleşmiş olan kararlar hakkında, sonradan verilmiş olan içtihadı birleştirme kararına dayanılarak yargılamanın yenilenmesi istenemez. Bu husus senelerden beri idari ve adli yargının verdiği çok sayıda kararla doğrulanmış ve içtihadı birleştirme kararlarının geriye yürümezliği hukukun temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmiş bulunmaktadır." Danıştay İBK, 1992/1E., 1993/2K., 10.06.1993T. Karar için bkz. Çıtak, s. 143 (dn 211).

¹³⁶ Bernd Heinrich, Ceza Hukuku Genel Kısım-Cezalandırılabilirliğin Temel Esasları Tamamlanmış ve Teşebbüs Edilen Suçlarda Suçun Yapısı, (Ed. Yener Ünver), Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 21-22

¹³⁷ Heinrich, s. 22; Zeynel Kangal, "Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2010, C.1, S.1, s. 797.

¹³⁸ Heinrich, s. 22; Burada "ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz" kuralı (TCK m. 4) İBK'lar bakımından işlerlik kazanamayacaktır. Nitekim İBK'lar kanun niteliğini haiz değildir ve bir yasama işlemi olarak da değerlendirilemezler.

maktadır.¹³⁹ Doktrinde, kanun yolu denetimi yapan yüksek mahkeme içtihatlarına göre fiil hukuka aykırı olarak değerlendirilmişse ve fail bu içtihatlarla ilgili bilgi sahibi değilse inceleme yükümlülüğünü yerine getirmediği ve bu kapsamda da haksızlık yanılığının kaçınılabilir nitelikte olduğu savunulmuştur¹⁴⁰ ancak İBK kapsamında bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Kanaatimizce İBK’da fiilin hukuka aykırı olup olmadığı değerlendirmesinde bulunulamaz. Fiilin hukuka aykırı olduğu belirlenmesinde bulunmaya sadece kanun koyucu yetkilidir. Bu nedenle failin fiili işlediği sırada fiilin hukuka aykırı olmadığına yönelik İBK’nın sonradan değişip failin aleyhine sonuç doğuracak biçimde fiili hukuka aykırı olarak değerlendirmesi hali ihtimal dışıdır. Bir İBK’ya dayalı olarak fiilin haksızlık teşkil etmediği hususunda hataya düşülmesi mümkün değildir. Nihayetinde İBK’ların zaman bakımından uygulanmasında haksızlık yanılığı hükümlerinin işlerlik kazanamayacağı kanaatindeyiz.¹⁴¹

Kanun koyucu İBK’ların geçmişe yürüyüp yürümemesi hakkında bir düzenleme ihdas etmemiştir. Kanun koyucunun bu konuda sessiz kalması, doktrinde genel olarak lehe İBK’ların geçmişe yürümesi gerektiğine yönelik çoğunluktaki görüşü benimsemediği sonucuna ulaşılabilir.¹⁴² İçtihatların birleştirilmesi usulünde amaç uygulama birliğini oluşturmak¹⁴³ iken lehe bile olsa bu kararların geçmişe yürümesini kabul etmek bu kurumun doğası ile bağdaşmamaktadır. Bu kapsamda kişilerin cezalandırılabilirlik alanına etki eden ve hukukun asli kaynaklarından birini oluşturan İBK’ların lehe dahi olsa geçmişe yürümeyeceğine dair kanun koyucunun örtülü iradesi ile Yargıtay uygulamasının yerinde olduğu kanaatindeyiz. Kaldı ki Yargıtay Kanunu içtihatların birleştirilmesini usulünü oldukça sıkı şartlara bağlamıştır. Kişilerin cezalandırılabilirliği ile ilgili hususlarda İBK’ların kolay bir şekilde değişmesi söz konusu değildir. İlaveten suçta ve cezada kanu-

¹³⁹ Neslihan Göktürk, Haksızlık Yanılığının Ceza Sorumluluğuna Etkisi, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 164.

¹⁴⁰ Göktürk, s. 165.

¹⁴¹ Aksi yönde bkz. Kangal, s. 798.

¹⁴² Özbek/Doğan/Bacaksız, Genel, s. 131.

¹⁴³ Ayrıca belirtmek gerekir ki hukuka aykırılık değerlendirmesinde İçtihadı Birleştirme Kararları da dahil olmak üzere tüm pozitif kurallara aykırılık dikkate alınmaktadır. Öztürk vd., s. 419 (dn 310).

nilik ilkesi bu duruma cevaz vermemektedir. İBK'ların geçmişe yürümemesi, uygulama birliğinin sağlanmasına yönelik fayda ilkesine dayanmaktadır.¹⁴⁴ Kişilerin lehine veya aleyhine ceza sorumluluğunu belirlemek İBK'ların amacı ve görevi değildir.

SONUÇ

İçtihatları birleştirme kararı somut olayda uygulanması gereken hukuk kuralının benzer diğer davalarda farklı yorumlanarak uygulanması halinde, yüksek bir mahkeme tarafından bağlayıcı olacak biçimde benzer olaylarda uygulanacak hukuk kuralının belirlenmesi ve tekdüzeliğin sağlanmasına yönelik yargısal faaliyetlerdir.

İçtihatları birleştirme kararları ile somut olayda ortaya çıkan uyuşmazlığın giderilmesi amacıyla değil benzer olaylarda olaya uygulanacak hukuk kuralının yorumlanmasında ve belirlenmesinde ülkede içtihat birliğinin sağlanması amaçlanır. Burada, somut olaylarda subjektif ve olaya özel kararlar değil benzer davalarda uygulama birliğini sağlayabilmek adına objektif ve herkese hitap edecek şekilde genel nitelikte kararlar verilir. Bu kapsamda doktrinde İBK'ların yasama faaliyeti niteliğinde olduğu görüşü doğru değildir. Bu kararların hukuki niteliği en genel ifade ile *"yargısal yorum aracı"* olarak nitelenebilir. İBK'lar ile uygulamada ilke kararı niteliğine sahip olmaları itibarıyla farklı yorumların birleştirilerek yeni bir kural yaratılması faaliyeti değildir. Nitekim yüksek mahkemelerin bağlayıcı kuralları ihdas etmesi ve bunların uygulanması yoluyla belirlenen hukuk esasları da hukuk kuralı olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu kararlar normlar hiyerarşisinin bir parçası olmakla birlikte genel ve olaya özgü soyut düzenleme içermektedir. İBK'ların mahkeme kararı niteliğinde ve kanun gücünde olması ancak yasama işlemi niteliğinde olmaması, bu kararların sui generis nitelikte olduğunun kabul edilmesini gerektirmektedir.

İçtihatları birleştirme kararları hukuk düzeninde yeni bir kural yaratmamakla birlikte mevcut kuralın nasıl yorumlanacağını belirtmektedir. Bu ise hukukun asli alanına bir müdahale teşkil etmektedir.

¹⁴⁴ Doktrinde Şahin/Öztürk, gerekçesinin belirtmeksizin lehe İBK söz konusu olduğunda geçmişe yürümenin söz konusu olmadığını belirtmiştir. Yazarlara göre ceza muhakemesinin zaman bakımından uygulanma ilkesi İBK'lardaki değişiklikler bakımından da geçerlidir. Bkz. Şahin/Öztürk, s. 43.

Yargıtay'ın bu faaliyeti yasama yetkisinin kullanımı anlamına gelmemektedir. Bu kapsamda İBK'lar oluşturma kapsamında Yargıtay'ın faaliyeti kuvvetler ayrılığı ilkesine de aykırılık oluşturmamaktadır. Bunun dışında içtihatları birleştirme kararları değiştirilemez nitelikte değildir. Başka bir içtihatları birleştirme kararı ile mevcut içtihatları birleştirme kararının değiştirilmesi mümkündür. Bu nedenle kanaatimizce İBK'lar kendine özgü yapısı olan (*sui generis*) bir hukuki düzenlemedir.

İçtihatları birleştirme kararları hukukun belirli bir alanına müdahale gerçekleştirdiği için Türk hukukunun kaynaklarından birisini teşkil etmektedir. Bu kararlar; Anayasa, kanun, uluslararası anlaşmalar gibi hukukun yazılı kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Doğrudan bağlayıcılık etkisi kapsamında ise İBK'lar hukukun doğrudan (asli) kaynağını teşkil etmektedir. Nitekim İBK söz konusu olduğunda hâkim bu kaynağı doğrudan ve aslen uygulamak zorundadır. Teknik olarak aslen uygulanabilirliklerini korumaları, ancak kanunla veya yeni bir İBK ile yürürlükten kaldırılabilimleri ve kanun niteliğinde sayılamasalar bile kanun gücüne uygulanırlığa sahip olmaları gerçeğinde İBK'lar kanunların altına yer almaktadır

Doktrinde Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun Hukuk ve Ceza Kurullarınca verilen kararlar arası bağlayıcı olmadığına yönelik görüşler amaca hizmet edici nitelikte değildir. Bu kapsamda bu bölümlerce birbirleri ile çelişkili kararlar söz konusu olursa burada bağlayıcılık tartışmasından ziyade içtihatların Büyük Genel Kurul tarafından birleştirilmesi gerekecektir. Nitekim Yargıtay Kanunu da Hukuk ve Ceza Genel Kurulları İBK'ları arası bağlayıcılık düzenlemesi yapmamıştır. Büyük Genel Kurulunun birleştirdiği içtihatların daireler ve kurulları bağlayacağı düzenlenmiştir.

Doktrinde genel olarak içtihatları birleştirme kararlarının geçmişe yürütülmemesinin, hakkaniyete uygun olmayan durumlara sebebiyet verdiği savunmaktadır. Lehe İBK'ların geçmişe yürümesi gerektiğini savunan görüş, İBK'ların geçmişe yürümezlik özelliğinin yine bir İBK ile değil ancak ve ancak kanunla kazandırılabilceğini savunmaktadır. Bu görüş İBK'ların kanunla eşdeğer olmamasından hareketle TCK m. 7/2'ye bir ekleme yapılarak kanun ile beraber İBK'lerin de lehe uygulama ilkesine dâhil edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Aynı

yönde diğer bir görüş ise TCK m. 7/1'de yer alan “kanun” ifadesini, “ceza hukuku kaynağı” olarak yorumlayarak içtihatları birleştirme kararlarındaki değişiklikler fail lehine sonuç doğuruyorsa, yeni durumun geçmişe yürütülmesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak İBK’lar kanun gücünde olmakla birlikte normlar hiyerarşisi teorisinde kanun olarak değerlendirilemezler. Kanun gücünde olan CBK nasıl kanun olarak değerlendirilemiyorsa İBK’lar da kanun olarak değerlendirilemez. İchtihat değişiklikleri bakımından geçmişe yürüme kabul edilmemelidir; nitekim kanun değişmediği için içtihat failin aleyhine bile değişse yine uygulanabilecektir. Nitekim burada kanun değil kanunun yorumu değişmektedir. İBK’da fiilin hukuka aykırı olup olmadığı değerlendirilmesinde bulunulmayıp failin fiili işlediği sırada fiilin hukuka aykırı olmadığına yönelik İBK’nın sonradan değişip failin aleyhine sonuç doğuracak biçimde fiili hukuka aykırı olarak değerlendirmesi hali ihtimal dışıdır. Bir İBK’ya dayalı olarak fiilin haksızlık teşkil etmediği hususunda hataya düşülmesi de mümkün olmayacağından İBK’ların zaman bakımından uygulanmasında haksızlık yanılığı hükümleri işlerlik kazanamayacaktır.

Kaynakça

Kitaplar

- Adal Erhan, Hukukun Temel İlkeleri El Kitabı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Akbulut Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 7. Baskı, Ankara, 2020.
- Akkaş Ahmet Hulusi, Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- Artuk Mehmet Emin/Gökçen Ahmet/Alşahin Mehmet Emin/Çakır Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 14. Baskı, Ankara, 2020.
- Baytaç Abdullah Batuhan, Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2015.
- Birtek Fatih, Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2018.
- Cardozo Benjamin (Çev. Muzaffer Dülger/Sedat Erçin), Yargı Sürecinin Doğası, Tekin Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Centel Nur/Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, 18. Baskı, İstanbul, 2020.
- Demirağ Fahrettin, Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemleri ve Adli Yazışmalar, Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2021.
- Demirbaş Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 15. Baskı, Anka-

ra, 2020.

Dönmezer Sulhi/Erman Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Cilt 1, Der Yayınları, 14. Baskı, İstanbul, 2016.

Erem Faruk, Ceza Usulü Hukuku, Sevinç Matbaası, 4. Baskı, Ankara, 1973.

Erem Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt 1: Genel Hükümler, Sevinç Matbaası, 11. Baskı, Ankara, 1976.

Eryılmaz Mesut Bedri, Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

Göktürk Neslihan, Haksızlık Yanılgısının Ceza Sorumluluğuna Etkisi, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016.

Gözler Kemal, Hukuka Giriş, Ekin Yayınevi, Bursa, 13. Baskı, 2016.

Güriz Adnan, Hukuk Başlangıcı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 19. Baskı, 2019.

Hakeri Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, 22. Baskı, Ankara, 2019.

Heinrich Bernd (Çev. Hakan Hakeri/Yener Ünver/Veli Özer Özbek/Özlem Yenerer Çakmut/Bariş Erman/Koray Doğan/Ramazan Barış Atladı/Pınar Bacaksız/İlker Tepe), Ceza Hukuku Genel Kısım-Cezalandırılabilirliğin Temel Esasları Tamamlanmış ve Teşebbüs Edilen Suçlarda Suçun Yapısı, (Ed. Yener Ünver), Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

Kelsen Hans (çev. Michael Hartney), General Theory of Norms, Clarendon Press, Oxford, 1991.

Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara, 2021.

Kuru Baki, İçtihatların Birleştirilmesi Yolu İle İlgili Bazı Sorunlar, Ankara Üni. Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1977.

Küpelioglu Burak, Ceza Hukuku Bağlamında Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

Önder Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.

Özbek Veli Özer/Doğan Koray/Bacaksız Pınar, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara, 2020.

Özbek Veli Özer/Doğan Koray/Bacaksız Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara 2021.

Özen Mustafa, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 3. Baskı, 2019.

Özgenç İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 17. Baskı, Ankara, 2021.

Öztürk Bahri/Erdem M. Ruhan /Tezcan Durmuş/Tütüncü E. Erden/Alan Akcan Esra/Gezer Ö. Sırma/Saygılar Kırıt Yasemin/Özaydın Özdem/Altınok Villem Derya/Tok M. Can, Ceza Muhakemesi Hukuku (Nazari Ve Uygulamalı), Seçkin Yayınları, 15. Baskı, Ankara, 2021.

Soyubelli Fethullah, Ceza ve Hukuk Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Hâkim Yayınları, Ankara, 2013.

- Şahin Cumhur/Göktürk Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, Seçkin Yayıncılık, 12. Baskı, Ankara, 2021.
- Şahin Cumhur/Göktürk Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku -II-, Seçkin Yayıncılık, 12. Baskı, Ankara, 2022.
- Taş Burak, Bedelsiz Senedi Kullanma Suçu (TCK m. 156), Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- Tuncay Aydın H./Özdeş Orhan/Başpınar Recep, "İdari Yargılama Usulü", Yüzyıl Boyunca Danıştay, Danıştay Yayını, Ankara, 1968.
- Yenisey Feridun/Nuhoğlu Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara, 2021.
- Yurtcan Erdener, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 16. Baskı, Ankara, 2019.
- Yüce Turhan Tufan, Ceza Hukuku Dersleri Cilt:1, Şafak Basım ve Yayınevi, Manisa, 1982.
- Zafer Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m.1-75), Beta Yayıncılık, 7. Bası, İstanbul, 2019.

Makaleler ve Tezler

- Akil Cenk, "Hâkimin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması İlkesi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Ankara 2008, C.57, S.3, ss. 1-32.
- Bilge Necip, "Yargısal İçtihatların Bağlayıcı Etkileri ve İçtihadı Birleştirme Kararları" (A. Recai Seçkin'e Armağan), Ankara 1974.
- Centel Tankut, "İş ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararlarının Uygulamadaki Yönlendirici Etkiler", *Yargıtay Dergisi*, Ankara 1989, C.15, S.1, ss. 361-369.
- Chapus René, "De la soumission au droit des règlements autonomes", *Recueil Dalloz*, Paris, 1960, ss. 112-124.
- Coşkun M. Kürşat, "İçtihatların Birleştirilmesi", *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara 2001, C.59, S.1, ss. 87-146.
- Duran Lütfi, "Danıştay'ın İçtihatları Birleştirme Uygulaması", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Ankara 1972, C.27, S.3, s. 419-441.
- Gedik Fırat/Koç Emel, "Hüküm Kurma ve İçtihat", *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara 2009, C.67, S.2, ss. 157-163.
- Göçmen Kaya, "6352 Sayılı Kanun'un Karşılıksız Yararlanma Suçuna Etkileri", *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara 2012, S. 3, ss. 449-480.
- İnan Atilla, "Genel Olarak İçtihatları Birleştirme Kurumu ve Sayıştay'da İçtihatları Birleştirme", *Yargıtay Dergisi*, Ankara 1984, C. 10, S. 1-2, 1984, ss. 55-69.
- Kangal Zeynel, "Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İstanbul 2010, C.1, S.1, ss. 785-812.
- Kayhan Fahrettin, "Özel Hukuk Uygulamasında Yargı İçtihatlarının ve İçtihadı Birleştirme Kararlarının Normatif Gücü", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 1999, C.11, S.2, ss. 341-363.

- Özdemir Selman, "İdari İşlemin Geri Alınmasında, İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararlarının İdari Yargı Pratiğindeki Uygulanışına Dair Bir Değerlendirme", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Konya 2021, C.29, S.2, ss. 1383-1435.
- Pekcanıtez Hakan, "Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara, 2019, C.32, S.144, ss. 383-419.
- Raz Joseph, Kelsen's Theory of the Basic Norm, *The American Journal Of Jurisprudence*, Amerika Birleşik Devletleri 1974, C. 19, S. 1, ss. 94-111.
- Soyer Güleç Sesim, "Türk Ceza Kanununda Haksızlık Yanılgısı (m. 30/4)", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İzmir 2008, C.10, S.1, ss. 59-91.
- Tosun Öztekin, "Hukukun Gerçek Kaynakları", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, İstanbul 1963, C.XXVIII, S.3-4, ss. 620-632.
- Tulay Muhammed Emre, "Kanunilik İlkesi Işığında Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması ve Delil Elde Etme Yöntemlerinde Zaman Bakımından Uygulanma Sorunu", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 2016, C.22, S.3 (Cevdet Yavuz'a Armağan), s. 2715-2736.
- Ulu Güher, İdari İşlemin Yetki Unsuru, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012.
- Umar Bilge, "Tek Oy Farkıyla Çıkabilen Olmayacak Bir İçtihadı Birleştirme Kararı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İzmir 2014, C. 16, Özel Sayı (Hakan Pekcanıtez'e Armağan), ss. 509-514.
- Yeniyetişme Yiğit, Suç Politikasının Ana İlkeleri Açısından Türkiye'de Ceza Hukuku Değişimleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020.
- Yıldız Akgül Şerife, "İçtihadı Birleştirme Kurumu ve İptal Kararı Üzerine Fiili Çalışmaya Bağlı Döner Sermaye Ek Ödemelerinin Davacıya Ödenmesi Gerektiğine İlişkin Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 2013/2 Esas ve 2018/2 Sayılı Kararı Üzerine Değerlendirme", *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Eskişehir 2020, C.6, S.1, ss. 45-76.